

AANBEVELINGEN GEMEENTELIJK DIERENWELZIJNSBELEID

Colofon**Auteur(s)** Team L&P**Datum** 14 april 2022**Versie** 1

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Regulusweg 11
Postbus 85980
2508 CR Den Haag
T 088 81 13 000
www.dierenbescherming.nl

© Copyright Dierenbescherming 2022

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren.

Voorwoord

Fijn dat u onze aanbevelingen voor gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid wilt lezen. De gemeente heeft een belangrijke rol als het gaat om dierenwelzijn. Daarom heeft de Dierenbescherming op een rij gezet hoe uw gemeente diervriendelijker kan worden. Uw gemeente maakt het verschil voor het dierenwelzijn binnen uw gemeente.

De Dierenbescherming onderneemt werkelijk van alles voor dieren: dat gaat van uitvoering op gebied van dierenopvang, diervoer en projecten als Dierenbuddy tot aan het adviseren over beleid, wet- en regelgeving in het parlement en Europa. We werken samen met allerlei partijen om oplossingen in de praktijk werkend te krijgen. Diervriendelijk nestbeheer, de inzet van Dierenbuddy en het uitvoeren van de opvangtaak zijn voorbeelden van de toegankelijke manier van ons idealisme in de praktijk.

Deze notitie is niet door één persoon geschreven: het is het resultaat van de expertise en de ervaring die de Dierenbescherming in huis heeft. Onze deskundigen voor gezelschapsdieren, in het wild levende dieren en veehouderij delen met u hun kennis en ervaring. Zo leest u wat uw gemeente kan doen, concreet en toegepast. Onze jurist heeft de relevante context erbij gegeven en benoemt bijvoorbeeld hoe u kunt omgaan met vergunningen. Samen weten we het meest van dieren die in onze maatschappij, in uw gemeente leven. Op onze website vindt u verder voorbeelden van gemeenten die al zaken voor dieren hebben vastgelegd. Mogelijk spreken deze voorbeelden u aan:

<https://www.dierenbescherming.nl/samenwerken/gemeente/praktijkvoorbeelden>.

De Dierenbescherming ziet veel mogelijkheden om het leven van dieren te verbeteren, doet u mee?

Drs. Gemma Willemsen MPC corporate strategisch adviseur

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
2. Relevante wetgeving	8
3. Dieren in nood	12
3.1 De gemeente en dieren in nood	12
3.1.1 Opvang en vervoer	12
3.2 Rampenplan	14
3.3 Handreiking dieren noodhulp	14
4. Gezelschapsdieren	15
4.1 Huis- en hobbydieren	15
4.1.1 Huisdieren	15
4.1.2 Hobbydieren	15
4.2 Dierenwelzijn en sociaal beleid	16
4.2.1. Sociale hulpverlening	16
4.2.2 Minimabeleid	17
4.2.3 Dierenbuddy	17
4.3 Identificatie en registratie	17
4.3.1 Identificatie	17
4.3.2 Registratie	18
4.4 Hondenbeleid	19
4.4.1 Voorzieningen en voorlichting	19
4.4.2 Hondenbelasting	19
4.4.3 Bijtincidenten	20
4.5 Handhaving bij overlast of gevaar van dieren	20
5. Vermaak met dieren	22
5.1 Evenementen	22
5.1.2 Circussen	22
5.1.3 Levende kerststallen	22
5.2 Overig vermaak met dieren	23
5.3 Dierentuinen	24
5.4 Kinderboerderijen	24
6. Landbouwhuisdieren	26
6.1 De gemeente en veehouderij	26
6.2 Integrale aanpak	27
6.3 Beleid gericht op de veehouder	27
<i>Aanbevelingen Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid</i>	<i>4/47</i>

6.4	Beleid gericht op de keten	28
7.	In het wild levende dieren	29
7.1	Jacht, beheer en schadebestrijding	29
7.1.1	Jacht	29
7.1.2	Beheer en schadebestrijding	30
7.2	Verwilderde katten	34
7.3	Hengelsport	35
7.3.1	Hengelsport en dierenwelzijn	35
7.3.2	De gemeente en hengelsport	36
7.4	Ruimtelijke ingrepen	36
7.4.1	Bestemmingsplan en bevordering van het dierenwelzijn	38
7.4.2	Kappen, snoeien en maaien	39
7.4.3	Verkeersmaatregelen om dieren te beschermen	39
7.4.4	Baggeren	40
7.4.5	Beschermen van flora en fauna in openbaar groen	40
7.4.6	Natuurinclusief bouwen	41
	Bijlage I: Overzicht van alle aanbevelingen	43

1. INLEIDING

Dieren in de gemeente

In een gemeente wonen allerlei soorten dieren. Mensen hebben honden, katten en konijnen als huisdier en in het buitengebied leven koeien, paarden en kippen. Maar denk ook aan bijvoorbeeld geiten en cavia's op een kinderboerderij. De meeste dieren, waaronder vogels en muizen, leven echter in het wild. Zelfs in stedelijke gemeenten.

Goed zorgen voor dieren

Alle dieren verdienen onze zorg en aandacht. Dieren horen bij de samenleving. Waar mensen leven, zijn dieren en veel mensen beschouwen een huisdier als een volwaardig gezinslid. We hebben de plicht om goed voor ze te zorgen. Gemeenten hebben daarbij een belangrijke rol: ze zijn op een aantal punten medeverantwoordelijk voor de dieren binnen hun grenzen en veel beleid is van invloed op het welzijn van dieren. Daarom is het belangrijk dat de gemeente aandacht besteedt aan dierenwelzijn en een diervriendelijk beleid opstelt. Om hierbij te helpen heeft de Dierenbescherming dit stuk opgesteld met aanbevelingen voor gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid.

Voor wie is deze nota bedoeld?

Gemeentambtenaren die zich bezighouden met dierenwelzijnsbeleid kunnen de aanbevelingen gebruiken voor een eigen dierenwelzijnsnota. Maar ook raadsleden en wethouders kunnen dit document gebruiken ter inspiratie of als naslagwerk. Wij zijn graag bereid tot een nadere toelichting of hulp bij het opstellen van dierenwelzijnsbeleid. Hiervoor kunt u contact opnemen met een regionale medewerker van de Dierenbescherming.¹

Opbouw

De hoofdstukken in dit document zijn gecentreerd rond een bepaald thema, zoals dieren in nood of landbouw(huis)dieren. Na een weergave van de meest relevante wetgeving in een apart hoofdstuk, bespreken we de belangrijkste uitdagingen die binnen de verschillende thema's spelen en geven aan wat de rol van de gemeente kan zijn, gevolgd door concrete aanbevelingen.

Kernaanbevelingen

We bepleiten dat elke gemeente een eigen nota Dierenwelzijn opstelt en een wethouder verantwoordelijk maakt voor dit thema. Dit voorkomt versnippering van beleid en zorgt voor duidelijke politieke aansturing. Uiteraard is het daarbij van belang dat er voldoende ambtelijke ondersteuning beschikbaar is, die dieren(welzijns)thema's en -beleid als kerntaak hebben.

Aanbeveling 1.1: Stel diervriendelijk beleid op en legt dit vast in een Nota Dierenwelzijn.

Aanbeveling 1.2: Benoem een wethouder dierenwelzijn, die verantwoordelijk is voor dierenbeleid en dierenwelzijn waarborgt.

---

¹ Kijk voor de contactgegevens op: <https://www.dierenbescherming.nl/wat-kan-jij-doen/als-gemeente/de-gemeente-maakt-het-verschil/initiatieven>
Aanbevelingen Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid

Aanbeveling 1.3: Zorg voor voldoende ambtelijke capaciteit om de ambities op het gebied van dierenwelzijn te borgen.

2. RELEVANTE WETGEVING

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van de belangrijkste Nederlandse wetgeving voor dieren 'in de gemeente'. Daarnaast gaan we kort in op gemeentelijke vergunningen, die bijvoorbeeld gaan over veehouderij, evenementen met dieren of schuilstallen, en tot slot op de rol van zelfregulering. Dit als achtergrond bij de voornaamste wet- en regelgeving per onderwerp die genoemd staat in de betreffende hoofdstukken.

Wet dieren

Op 1 januari 2013 is de Wet dieren in werking getreden. De Wet dieren is een kaderwet. Dit betekent dat deze een beperkt aantal (hoofd-)regels stelt en daarnaast vooral de mogelijkheid biedt om allerlei deelonderwerpen te regelen via Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) en ministeriële regelingen. De Wet dieren is de belangrijkste wet met betrekking tot gehouden (landbouw-)huisdieren en bundelt alle dierenwelzijns- en gezondheidsregels ten aanzien van deze dieren in één wet.

De belangrijkste uitvoeringsregels op het gebied van dierenwelzijn zijn opgenomen in drie regelingen: Het Besluit houders van dieren, de Regeling houders van dieren en het Besluit diergeneeskundigen. In het Besluit houders van dieren zijn onder meer regels opgenomen voor het particulier- en bedrijfsmatig mogen houden van dieren, het doden van dieren en evenementen met dieren. Ook bevat het besluit aanvullende regels over dierenmishandeling. In de Regeling houders van dieren staan nog weer wat specifiekere regels als nadere uitwerking van het Besluit. In het Besluit diergeneeskundigen zijn onder meer nadere regels opgenomen over de bevoegdheden van de dierenarts, en het uitvoeren van lichamelijke ingrepen bij dieren en in hoeverre deze zijn toegestaan.

De Wet dieren bevat tevens enkele noviteiten. Zo is voor het eerst de erkenning van de intrinsieke waarde (eigenwaarde) van het dier expliciet als uitgangspunt vastgelegd in de belangrijkste wet voor gehouden dieren (artikel 1.3). In artikel 1.4 is een algemene zorgplicht geïntroduceerd (nog niet in werking getreden).

Een andere belangrijke vernieuwing is de beoogde komst van de zogeheten 'positieflijst' (ook wel 'huisdierenlijst' genoemd) voor zoogdieren. Dit is een limitatieve lijst van zoogdieren die in Nederland gehouden mogen worden. Er zal een overgangsregeling komen zodat de mensen die een zoogdier bezitten dat niet op de positieflijst staat het mogen houden tot het overlijdt. Op termijn zijn er ook positieflijsten voor vogels, reptielen en amfibieën en vissen voorzien. Een en ander zal t.z.t. ook – verstrekkende – gevolgen hebben voor het huisdierbezit en de verkoop en handel van dieren binnen de gemeente. De Dierenbescherming ziet voordelen in het hanteren van positieflijsten, mits ze voldoende onderscheidend effect hebben.

Wet natuurbescherming

Per 1 januari 2017 trad de Wet natuurbescherming in werking. Deze wet verving de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en faunawet 2002.

Het is daarmee de belangrijkste wet voor de bescherming van in het wild levende dieren en hun leefomgeving. In de Wet natuurbescherming is de bescherming vooral gericht op soorten die vanuit internationale afspraken beschermd moeten worden door Nederland (o.a. Vogel- en Habitatrichtlijn). Wel is er voor de 'overige' soorten een basisbeschermingsregime en geldt voor alle soorten een zorgplicht. De Wet natuurbescherming is, net als de Wet dieren, een kaderwet. Belangrijke uitvoeringsregels staan onder meer in het Besluit- en de regeling natuurbescherming. Deze regels gaan bijvoorbeeld over de uitvoering van de jacht, beheer en schadebestrijding.

Middels de Wet natuurbescherming zijn veel bevoegdheden voor natuur- en soortenbescherming verder gedecentraliseerd naar de provincies.

Het is relevant om hier te noemen dat de Wet natuurbescherming op enig moment zal opgaan in de Omgevingswet. Materieel (o.a. wat beschermingsniveau betreft) is beoogd met deze omzetting niets te veranderen. De inwerkingtreding van de Omgevingswet is al meerdere malen uitgesteld, en is momenteel voorzien voor eind 2022. In deze nota wordt nog uitgegaan van de vigerende wetgeving, oftewel van het stelsel van de Wet natuurbescherming.

In hoofdstukken 7 en 8 van deze wet wordt verder ingegaan op de regels in de Wet natuurbescherming. In relatie tot de hengelsport moet in dit verband nog de Visserijwet 1963 genoemd worden; de gemeente heeft een belangrijke rol in het verstrekken van visvergunningen op haar gronden. Zie hierover verder paragraaf 6.3.

Wet op de dierproeven

Dierproeven zijn in principe verboden. Om dierproeven te mogen uitvoeren heeft een instelling (bijvoorbeeld universiteit of farmaceutisch bedrijf) een instellingsvergunning van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit nodig en de onderzoekers een projectvergunning van de Centrale Commissie Dierproeven (CCD). Aan welke eisen en voorwaarden de instellingen en onderzoekers nog meer moeten voldoen, staat beschreven in de Wet op de dierproeven (Wod) en in het bijbehorende Dierproevenbesluit. In deze wet is ook vastgelegd voor welke limitatieve doeleinden dierproeven wel of niet verricht mogen worden.

Gemeenten kunnen te maken krijgen met dierproeven in de zin dat zij bijvoorbeeld zo'n vergunde universiteit of farmaceutisch bedrijf binnen de gemeentegrenzen hebben. Daar kunnen vragen over zijn, bijvoorbeeld van bezorgde bewoners. Kijkend naar de hiervoor beschreven bevoegdhedenverdeling hebben gemeenten hier echter geen formele rol in toebedeeld gekregen.

Ruimtelijke ordening (Wro en Wabo)

De gemeente is uiteraard verantwoordelijk voor een groot aantal lokale onderwerpen, inclusief het afgeven van vergunningen die daarmee samenhangen. Een aantal daarvan is direct relevant voor onderwerpen in deze nota. Bijvoorbeeld in relatie tot de vestiging en uitbreiding van veehouderijbedrijven en het realiseren van schuilstallen. Hier worden kort enkele van de belangrijkste regelingen beschreven.

De Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) regelt de inrichting van het land. Zowel de Rijksoverheid, provincies als gemeenten dienen hierover beleid op te stellen in een structuurvisie en verordening ruimte, die betrekking hebben op hun eigen grondgebied. De verdere uitvoering van deze visie geschiedt via bestemmingsplannen. Daarin staat concreet beschreven welke doeleinden zijn toegewezen aan de verschillende gebieden en wijken (zoals recreatie, landbouw of wonen) en wat daar onder welke voorwaarden mag gebeuren. Bijvoorbeeld in hoeverre uitbreiding van een veehouderijbedrijf is toegestaan (aantal dieren of anderszins). Dit kan ook relevant zijn voor het al dan niet mogen plaatsen van een schuilstal (lees: een bouwwerk) in het buitengebied.

Ook de Wro zal opgaan in de Omgevingswet. Zodra dit het geval is, zullen de hier aangehaalde zaken voortaan daarin worden geregeld. Hetzelfde geldt overigens voor de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) uit 2010, die de geïntegreerde omgevingsvergunning regelt, en in welk kader de gemeenten een (loket)functie hebben.

APV/evenementen

Op grond van artikel 174 van de Gemeentewet is de burgemeester belast met het toezicht op 'openbare samenkomsten en vermakelijkheden'. Dit raakt aan aspecten van openbare orde en veiligheid, waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. Vaak wordt deze bevoegdheid nader uitgewerkt in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en stelt de gemeente in dit kader ook een evenementenbeleid op. Daarin is onder meer bepaald voor welke evenementen een evenementenvergunning nodig is. Hier ligt een link naar evenementen met de beoogde inzet van dieren, zie voor meer informatie Hoofdstuk 4.

In meer algemene zin is de algemene regelgevende bevoegdheid van gemeenten van belang, zoals deze onder meer tot uitdrukking komt in de lokale APV. In de Model-APV van de VNG staan meerdere voorbeeldbepalingen over dieren, bijvoorbeeld het omgaan met ervaren overlast door gehouden dieren, en over gevaarlijke honden.

Bewaarplicht gevonden dieren Burgerlijk Wetboek

In het kader van de gevonden-voorwerpenregeling in het Burgerlijk Wetboek heeft de gemeente een bewaarplicht voor de duur van veertien dagen met betrekking tot zwerfend aangetroffen huisdieren met een vermoedelijke eigenaar (zie art. 5:8 lid 3 BW in het bijzonder). In dit overzicht met belangrijkste wet- en regelgeving in relatie tot dieren(welzijn) in de gemeente, mag dit zeker niet onvermeld blijven, ook omdat het de basis vormt van het particuliere dierenambulancevervoer en het opvang-/asielwerk van (huis)dieren in Nederland. Zie voor meer informatie Hoofdstuk 2 over dieren in nood.

Zelfregulering

Het is bij dit alles goed om te beseffen, dat er nadrukkelijk méér van belang is dan wat er in de (belangrijkste) wetgeving precies wordt bepaald en voorgeschreven over de relatie tussen dieren(welzijn) en de gemeente. Bij de geschetste kaderwetgeving met 'open normen' en de

'terugtrekkende (Rijks)overheid' hoort ook, dat lagere overheden een eigen, passende rol voor zichzelf formuleren. Zoals uit deze nota blijkt, kan en mag een gemeente van alles doen wat dienstbaar is aan dierenwelzijn binnen de eigen gemeentegrenzen en -bevoegdheden. Dat kan dus ook zijn: het maken van passend beleid en (het stimuleren van) zelfregulering op allerlei diergerelateerde terreinen. Hoofdstuk 5 (Landbouwdieren) biedt hier goede voorbeelden van.

3. DIEREN IN NOOD

Iedere burger is wettelijk verplicht om dieren in nood te helpen (artikel 1.4 van de Wet dieren – *nog niet in werking* – en art. 1.11 van de Wet natuurbescherming). Dit betekent dat handelingen die mogelijk schade kunnen toebrengen aan het dier achterwege moeten worden gelaten of, voor zo ver mogelijk, moeten worden voorkomen dan wel beperkt. Hoewel de Wet natuurbescherming voorschrijft dat in het wild levende dieren in principe met rust moeten worden gelaten, is er een uitzondering in geval van nood: ook dan is iedere burger verplicht om te helpen. Dit kan bijvoorbeeld door het dier naar een opvang te brengen of een dierenambulance te bellen.

3.1 De gemeente en dieren in nood

3.1.1 Opvang en vervoer

Zwervende dieren

Gemeenten hebben specifieke wettelijke verplichtingen als het gaat om de opvang van dieren die op straat zwerven, terwijl het vermoeden is dat ze een eigenaar hebben (Burgerlijk Wetboek, Boek 5 boek 5, artikel 8 lid 3). De gemeente moet deze dieren 14 dagen voor de vermeende eigenaar bewaren. Als die zich niet binnen 14 dagen meldt, bepaalt de burgemeester wat er met het dier gebeurt. Bij voorkeur draagt de burgemeester het eigendom van het dier over aan een dierenopvangcentrum dat het dier bij een nieuwe particuliere eigenaar plaatst.

Overvolle dierenopvang

Behalve zwervende dieren, waarvoor de gemeente een wettelijke opvangplicht heeft, komen er ook veel gezelschapsdieren in het opvangcentrum terecht die niet per se onder deze opvangplicht vallen. Veel mensen brengen zelf hun dier naar het asiel, omdat ze het in een impuls hebben aangeschaft en niet goed weten hoe ze het dier moeten verzorgen of de kosten hebben onderschat. Daardoor zitten opvangcentra vaak (over)vol, vooral in de zomermaanden.

Het is dan ook belangrijk dat de gemeente het lokale opvangwerk actief steunt. De gemeente moet samen met de dierenhulpketen naar manieren zoeken om te voorkomen dat de opvangen overvol raken door bijvoorbeeld voorlichting en preventie.

Kosten

Als de oorspronkelijke eigenaar van het dier zich niet meldt of weigert de gemaakte kosten te betalen, is de gemeente voor de eerste 14 dagen financieel verantwoordelijk voor de opvang. De Dierenbescherming vindt echter dat de gemeente ook daarna de kosten zou moeten vergoeden van de verzorging van het dier in de opvang, totdat er een nieuwe eigenaar is gevonden. Een manier om dit goed te regelen is via een overeenkomst met de dierenopvang. Meer informatie hierover vindt u in het Dienstverleningsoverzicht, dat de Dierenbescherming heeft opgesteld (zie paragraaf 3.2).

Aanbeveling 2.1: Maak goede afspraken met dierenopvangcentra en ambulancediensten over de opvang en het vervoer van dieren en verstrek een kostendekkende vergoeding. Gebruik hiervoor bij voorkeur het dienstverleningsoverzicht van de Dierenbescherming.

Opvang na huisontruiming

Dieren komen niet alleen in de opvang terecht omdat zij op straat zijn gevonden. Een dier kan ook opvang nodig hebben als gevolg van een huisontruiming. In dat geval is de gemeente verplicht volgens de Algemene wet bestuursrecht (Awb) om achtergelaten 'zaken' maximaal 13 weken 'op te slaan'. Als het na die tijd niet lukt om het dier weer terug te brengen naar de eigenaar, kan de gemeente het dier verkopen of het eigendom overdragen.

Opvang na gedwongen opname, arrestatie of huiselijk geweld

Als mensen worden opgenomen of gearresteerd of er is sprake van huiselijk geweld, is opvang of herplaatsing van hun huisdieren van groot belang. Soms kunnen familie of kennissen van de eigenaar voor de dieren zorgen, maar dit is niet altijd het geval. Het komt helaas regelmatig voor dat in dergelijke situaties niets is geregeld voor de huisdieren. Dan kan een dierenopvang uitkomst bieden.

Om de opvang of herplaatsing goed te regelen, is het van belang dat de betrokken hulpdiensten, zoals politie, sociale hulpdiensten en dierenopvangcentra hierover afspraken maken. De gemeente kan hierin een faciliterende rol spelen.

Aanbeveling 2.2: Faciliteer het maken van afspraken tussen hulpdiensten en dierenopvangcentra over de opvang van huisdieren in geval van een (gedwongen) opname, arrestatie of huiselijk geweld.

Opvang kleine huisdieren en exoten

In sommige gemeenten verzorgen de opvangcentra voor honden en katten ook de opvang van andere huisdieren zoals schildpadden, konijnen en/of knaagdieren. Deze opvangcentra zijn in particuliere handen en vrijwilligers doen het meeste werk. Geld van de overheid krijgen zij meestal niet; ze moeten het meestal hebben van donaties van sympathisanten. De Dierenbescherming ondersteunt het werk van diverse opvangcentra, onder meer met financiële bijdragen. De opvang en het vervoer van alle zwervend aangetroffen huisdieren, dus niet alleen honden en katten, is een wettelijke taak van de gemeente. Daarom vindt de Dierenbescherming dat de gemeente ook aan deze opvangcentra financiële steun moet bieden.

In het wild levende dieren

Ook in het wild levende dieren kunnen in een noodsituatie verkeren. Ze kunnen bijvoorbeeld vastzitten in prikkeldraad, gewond raken in het verkeer of slachtoffer zijn van vergiftiging. De 'bewaarplicht' die gemeenten hebben voor gevonden huisdieren geldt niet voor wilde dieren, maar er is in algemene zin wel een zorgplicht voor in het wild levende dieren. Vanuit de eigen invulling van deze zorgplicht kan de gemeente een bijdrage leveren aan opvangcentra en vervoerders die deze dieren helpen. Ook kan zij burgers informeren over dit onderwerp.

Aanbeveling 2.3: Zorg voor financiële ondersteuning voor opvang en vervoer van in het wild levende dieren.

Aanbeveling 2.4: Start een publiekscampagne zodat inwoners weten wat ze moeten doen als ze wilde dieren in nood aantreffen.

Contracten met dierenopvangcentra en dierenambulances

De Dierenbescherming bepleit dat gemeenten contracten afsluiten met opvangcentra en ambulances en niet werken met een subsidieconstructie. Zo kan zij goede en reële afspraken maken over de kosten van de opvang en is de kwaliteit en de continuïteit van de dierenopvang het beste te waarborgen.

De dierenambulance verzorgt het vervoer van dieren in de regio. Om ervoor te zorgen dat de dierenambulance overal goed en snel kan komen, is het wenselijk dat de (grootstedelijke) gemeente een ontheffing verleent, zodat de dierenambulance ook op bus- en trambanen mag rijden.

Aanbeveling 2.5: Sluit een contract af met opvangcentra en ambulances voor de dierenhulp binnen de gemeente.

Aanbeveling 2.6: Verleen waar nodig een ontheffing aan de dierenambulance voor het medegebruik van bus- en trambanen en voorzie in de benodigde parkeervergunningen.

3.2 Rampenplan

De gemeente is verantwoordelijk voor rampenbestrijding en moet daarvoor iedere vier jaar een plan opstellen volgens de Wet veiligheidsregio's (art. 2). De brandweer moet bij rampen zorgen voor de veiligheid van mens én dier. Om ervoor te zorgen dat dieren professionele hulp krijgen is het belangrijk dat de gemeente in het rampenbestrijdingsplan maatregelen opneemt over dieren. Voor het redden van grote dieren, zoals paarden en koeien, is specifieke ervaring en kennis nodig. De brandweer kan hier tijdens oefeningen extra aandacht aan besteden.

Aanbeveling 2.7: Neem in het rampen(bestrijdings)plan een passage op over de hulp aan dieren.

Aanbeveling 2.8: Maak afspraken met de veiligheidsregio en het crisisteam over dierennoodhulp.

3.3 Handreiking dierennoodhulp

De Dierenbescherming heeft een dienstverleningsoverzicht ontwikkeld om de gemeente te helpen bij een professionele en efficiënte dierennoodhulp. Dit document biedt een volledig productenpakket, van melding tot herplaatsing of hereniging. Een uitgewerkte versie van het dienstverleningsoverzicht is verkrijgbaar bij de Dierenbescherming.

Aanbeveling 2.9: Maak bij het opstellen van beleid rond dierennoodhulp gebruik van het dienstverleningsoverzicht van de Dierenbescherming.

4. GEZELSCHAPSDIEREN

In Nederland leven miljoenen huis- en hobbydieren. De gemeente heeft hier direct mee te maken. Bijvoorbeeld binnen het sociale domein, bij huisuitzettingen, in het kader van armoede en in de openbare ruimte (inclusief ruimtelijke ordening) en vanuit de zorgplicht in het Burgerlijk Wetboek voor zwerfend aangetroffen dieren. Maar ook binnen het vergunningenbeleid en in de toezichthoudende en handhavende taken van de gemeente vragen gezelschapsdieren om aandacht van de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan de taken van de lokale politie en de inzet van gemeentelijke boa's.

4.1 Huis- en hobbydieren

Dieren hebben een positieve impact op de leefbaarheid van een stad of dorp en de zorg voor kwetsbare inwoners. Hoewel dieren voor een gemeente misschien niet altijd centraal staan, kan een gemeente met goed beleid bijdragen aan dierenwelzijn en een omgeving waarin dier en mens samen passen. Dat is wat mensen tegenwoordig verwachten.

Het gaat dan het niet alleen om dieren binnenshuis, maar ook om dieren in de wei en om het huis.

Regels met betrekking tot gezelschapsdieren zijn vastgelegd in de Wet dieren. Het Besluit houders van dieren, een uitvoeringsbesluit bij deze wet, bevat algemene regels over het houden en de verzorging van dieren. Ook zijn hierin regels opgenomen over het bedrijfsmatig houden, fokken en verhandelen of verkopen van gezelschapsdieren. Zo mogen gezelschapsdieren bijvoorbeeld niet verkocht worden aan kinderen onder de 16 jaar en mogen dierenwinkels geen dieren in de etalage hebben (beiden om impulsaankopen tegen te gaan), en zijn er regels voor het maximale aantal nestjes dat een dier mag krijgen.

4.1.1 Huisdieren

Vaak weten mensen niet genoeg over huisdierbezit en hobbydieren en de wettelijke regels die hierbij gelden. Daarnaast is een gedeelte van de huisdieren exoot, wat een goede voorziening in de zorgbehoefte bemoeilijkt door afwijkend klimaat en inrichting van leefruimte. Dit kan leiden tot strafbare verwaarlozing, dumping of het afstaan van aangeschafte dieren. De gemeente kan inwoners helpen met goede informatievoorziening en voorlichting over veelvoorkomende problemen. Bijvoorbeeld hoe de lokale dierenopvang geregeld is, waar losloopgebieden zijn of wat te doen bij bijtincidenten. De Dierenbescherming helpt hier graag bij.

Aanbeveling 3.1: Zorg voor voorlichting over het houden van huisdieren om dierenleed te voorkomen.

4.1.2 Hobbydieren

Hobbydieren zijn landbouwdieren die in kleine aantallen en zonder commercieel doel worden gehouden zoals geiten, paarden, varkens en kippen. Nederland telt naar schatting vijftig- tot honderdduizend

particulieren die hobbymatig landbouwdieren houden. Hiervoor gelden vaak andere (en meer) regels dan voor het houden van een regulier huisdier. Hobbydieren vallen namelijk op sommige punten onder de regels voor commercieel gehouden landbouwhuisdieren. Denk hierbij onder andere aan regels omtrent besmettelijke dierziekten, vervoer en huisvesting. Iemand die een hobbydier houdt moet bijvoorbeeld bij het vermoeden van een besmettelijke dierziekte een dierenarts inschakelen. Die kan constateren of het eventueel gaat om een ziekte die moet worden gemeld bij de NVWA.

Schuilstallen

De meeste hobbydieren zijn kuddedieren. Een weide met tenminste één soortgenoot is daarom meestal de beste plek voor hobbydieren, zowel uit het oogpunt van dierenwelzijn als gezondheid. Een weide alleen is echter niet voldoende. Wanneer het hard regent of de zon de hele dag op het weiland staat, moeten dieren ergens kunnen schuilen. Het Besluit houders van dieren verplicht huisdierbezitters dan ook tot het bieden van bescherming tegen slechte weersomstandigheden (art. 1.6).

De gemeente moet vanwege haar bevoegdheden op het gebied van ruimtelijke ordening de aanleg van schuilgelegenheden en -stallen goed regelen, zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied. De meeste gemeenten lijken dit overigens inmiddels op orde te hebben.

Aanbeveling 3.2: Geef op de gemeentelijke website voorlichting over regelgeving en het diervriendelijk houden van hobbydieren.

Aanbeveling 3.3: Zorg dat hobbydierhouders een schuilgelegenheid/-stal kunnen bouwen.

4.2 Dierenwelzijn en sociaal beleid

4.2.1 Sociale hulpverlening

Sinds de veranderingen in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2015, komt de sociale hulpverlener vaker 'achter de voordeur'. Zo vindt in veel gemeenten het 'keukentafelgesprek' plaats, dat vaak is uitbesteed aan sociale wijk- of buurtteams. De Dierenbescherming ervaart dat sociale hulpverleners een belangrijke rol kunnen spelen bij het signaleren van dierenwelzijnsproblemen.

Dierenwelzijnsproblemen kunnen door veel verschillende oorzaken ontstaan. Denk hierbij aan het onthouden van medische zorg of voeding aan het huisdier door geldzorgen, of een gebrek aan aandacht en verzorging vanwege fysieke beperkingen of psychische aandoeningen van de eigenaar. De sociaal hulpverlener kan dit tijdig opmerken en actie ondernemen. De gemeente kan een faciliterende rol spelen door informatie en trainingen aan te bieden aan hulpverleners.

Hulpverleners kunnen ook bij de Helpdesk Hulpverleners van de Dierenbescherming terecht voor advies en overleg.

Aanbeveling 3.4: De gemeente informeert en faciliteert sociale hulpverleners om te signaleren en te acteren bij verminderd dierenwelzijn.

4.2.2 Minimabeleid

Voor huisdierbezitters met een laag inkomen kunnen problemen ontstaan door bijvoorbeeld een onverwacht hoge rekening van de dierenarts. Veel gemeenten hebben speciaal beleid voor mensen die niet genoeg inkomen hebben om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Mensen met een laag inkomen kunnen dan bepaalde vergoedingen of kortingen krijgen.

De Dierenbescherming vindt dat medische zorg aan huisdieren moeten worden gezien als noodzaak in het minimabeleid en de Bijzondere bijstand. Hier moeten dus vergoedingen voor beschikbaar zijn. De gemeente Amsterdam heeft bijvoorbeeld de ADAM-regeling ('Amsterdamse Dierenhulp aan Minima'-regeling). Deze zorgt ervoor dat minima één keer per jaar gratis een dierenarts kunnen bezoeken. Als een medische behandeling noodzakelijk is, vergoedt de gemeente de helft van de kosten, op voorwaarde dat het dier gechipt is. Mocht dit nog niet het geval zijn, dan betaalt de gemeente dit ook. Ook voor de castratie van katten heeft de gemeente een vergoeding beschikbaar. De gemeente kan haar licht opsteken bij dergelijke best practices.

Aanbeveling 3.5: Zorg dat mensen met een laag inkomen goed voor hun huisdier kunnen zorgen. Stel vergoedingen voor medische kosten beschikbaar in het kader van het minimabeleid of de Bijzondere bijstand.

4.2.3 Dierenbuddy

Voor veel ouderen, chronisch zieken of mensen met een anderszins lichamelijke beperking, zijn huisdieren van groot belang voor hun kwaliteit van leven. Echter kunnen eigenaren soms niet meer goed voor hun huisdier zorgen. De vrijwilligers van Dierenbuddy ondersteunen deze mensen op het thuisadres bij de verzorging van hun huisdier. Dit kan ook in een zorginstelling zijn, als die huisdierbezit toestaat. Zo helpen de vrijwilligers om eenzaamheid te bestrijden én onbedoeld dierenleed te voorkomen.

Het project Dierenbuddy van de Dierenbescherming is nu in dertien gemeenten actief. Ook andere gemeenten kunnen dit initiatief als pilotproject of structureel ondersteunen met een subsidie en het onder de aandacht te brengen in de wijknetwerken en binnen het sociale domein.

Aanbeveling 3.6: Ondersteun het project Dierenbuddy door een financiële bijdrage en promotie binnen het sociale domein.

4.3 Identificatie en registratie

4.3.1 Identificatie

Veel huisdieren hebben een goed thuis, waar zij de verzorging en aandacht krijgen die zij nodig hebben. Het komt echter regelmatig voor dat dieren ontsnappen, of gedumpt worden. Deze dieren – voornamelijk honden en katten, maar ook konijnen, knaagdieren, (mini)varkens, vogels en reptielen – komen dan bij een asiel of opvangcentrum terecht. De dierenopvang gaat in eerste instantie op zoek naar de eigenaar van deze dieren. Wanneer de eigenaar niet wordt gevonden of het dier niet meer wil verzorgen, wordt er een nieuwe eigenaar gezocht.

Chipplicht voor honden

Om eigenaren op te sporen, meer honden te herenigen met hun eigenaar en malafide hondenhandel te ontmoedigen, is het chippen van honden sinds 2013 verplicht. Daarnaast moeten hondenbezitters vanaf 2021 ook een hondenpaspoort te hebben. Voorheen was dit alleen nodig was bij reizen naar het buitenland.

Van alle gevonden honden gaat uiteindelijk 72 procent terug naar de eigenaar. Bij katten is dat slechts 13 procent. Dit komt onder andere omdat het chippen van katten nog niet verplicht is. De Dierenbescherming bepleit een nationale chipplicht voor katten om de problemen met zwervkatten en verwilderde katten (zie paragraaf 7.2) aan te pakken en overvolle asielen te voorkomen. Eerder werd hierover een motie aangenomen in de Tweede Kamer waaraan helaas zeer gebrekkige uitvoering is gegeven door het starten van pilots, die uiteindelijk nooit van de grond zijn gekomen. In de nabije toekomst dient hieraan betere uitvoering te worden gegeven door het invoeren van een landelijke chipplicht voor katten.

'Chip je kat'-acties

Vooruitlopend op een nationale chipplicht voor katten kunnen gemeenten nu al wel een belangrijke rol spelen door inwoners voor te lichten over het belang van chippen en erop aan te dringen dat eigenaren dit bij hun kat laten doen. Elk jaar organiseren verschillende dierenorganisaties, dierenartsen en dierspecialisten chipacties. Na successen in onder andere Rotterdam zet de Dierenbescherming hier vanaf dit jaar zelf ook proactief op in met 'chip je kat'-acties. Dit gebeurt in nauwe samenwerking en afstemming met de gemeente en betrokken dierenartsen. De Dierenbescherming faciliteert, de gemeente financiert en dierenartsen voeren het chippen uit.

Aanbeveling 3.7: Neem actief deel aan 'chip je kat'-acties met financiering, publiekscommunicatie en afstemming met betrokken partijen.

4.3.2 Registratie

Het structureel verzamelen van gegevens over het aantal dieren en meldingen over overlast, verwaarlozing, mishandeling en dergelijke kan dierenleed in de toekomst helpen voorkomen. Daarmee is het mogelijk patronen en verbanden in aard en herkomst van bepaalde problemen te identificeren en vervolgens tot een gerichte aanpak te komen.

Aanbeveling 3.8: Zorg voor een goede registratie van meldingen met betrekking tot overlast, verwaarlozing en mishandeling van dieren.

4.4 Hondenbeleid

4.4.1 Voorzieningen en voorlichting

Voorzieningen zoals losloopgebieden

Honden in de wijk kunnen zorgen voor sociale cohesie tussen bewoners, maar ook leiden tot onenigheid en irritaties over hondenpoep en geblaf. Eigenaren zijn altijd eindverantwoordelijk voor hun hond en het voorkomen van overlast, maar een duidelijk lokaal hondenbeleid is belangrijk om het welzijn van honden, eigenaren en andere buurtbewoners te borgen. In veel gemeenten geldt bijvoorbeeld al een algehele opruimplicht voor hondenpoep. Daarbij is het wel van belang dat er voldoende plekken zijn waar honden hun behoeften kunnen doen en hun energie kwijt kunnen raken. Dit kan in veel gemeenten in speciale losloopgebieden. Bij het bestemmen van een losloopgebied, dient rekening gehouden te worden met de veiligheid zoals de aanwezigheid van drukke wegen.

Voorlichting

Voorlichting is belangrijk. Het draagt niet alleen bij aan een verbetering van het welzijn van honden, maar zorgt ook voor meer wederzijds begrip tussen hondeneigenaren en anderen. Bij voorkeur plaatst de gemeente informatie over het hondenbeleid goed zichtbaar op haar website. Van belang is ook dat de gemeente duidelijk aangeeft waar uitlaatstroken, losloopgebieden en speelweides zijn. Ook via hondenscholen leren eigenaren om vertrouwd te raken en verantwoord om te gaan met hun hond, zoals Gehoorzame Huishond (GHH), een school van de Dierenbescherming. De gemeente kan dit soort hondenscholen actief onder de aandacht brengen, bijvoorbeeld als mensen hun hond aanmelden voor belasting.

Aanbeveling 3.9: Stel hondenbeleid op waarin het welzijn van de hond centraal staat. Heb daarbij onder andere aandacht voor voorzieningen voor honden.

4.4.2 Hondenbelasting

Gemeenten mogen hondenbelasting heffen op basis van de Gemeentewet, artikel 226. Hier is al jaren veel weerstand tegen, omdat velen dit discriminatie van hondenbezitters vinden. Het aantal gemeenten dat hondenbelasting heft neemt dan ook steeds verder af.

Hoewel hondenbelasting geen doelbelasting is, kan de gemeente ervoor kiezen de inkomsten uit hondenbelasting (deels) te besteden aan voorzieningen voor honden of de praktische uitwerking van hondenbeleid. Dit is ook wat de Dierenbescherming bepleit. De gemeente kan bijvoorbeeld uitlaatplaatsen, losloopgebieden en speelweides creëren en afvalbakken plaatsen. Een alternatief is dat de gemeente geen hondenbelasting heft, maar iets terugvraagt van hondeneigenaren. Bijvoorbeeld dat zij altijd hondenpoep opruimen en zo zelf de verantwoordelijkheid nemen en bijdragen aan het schoonhouden van de openbare ruimte. De gemeente Ridderkerk heeft een dergelijk beleid.

Aanbeveling 3.10: Indien hondenbelasting wordt geïnd, gebruik deze dan om de openbare voorzieningen voor honden te verbeteren.

4.4.3 Bijtincidenten

Helaas heeft elke gemeente weleens te maken met bijtincidenten. Een bijtincident kent verschillende oorzaken waaronder de mate van socialisatie. De socialisatie, het leren van de maatschappelijke spelregels, vindt plaats in de eerste levensfase van de hond.

Het is van belang zorgvuldig met (bijna) bijtincidenten om te gaan. Zowel het slachtoffer, de hond als zijn eigenaar zijn hierbij gebaat. Daarom is het goed als de gemeente specifiek beleid opstelt ten aanzien van bijtincidenten. Dit start met een gedegen registratie van de incidenten en het opstellen van een protocol. In dit protocol staat wat hondeneigenaren en slachtoffers kunnen doen na een bijtincident. Zo kan een slachtoffer aangifte doen. De gemeente kan vervolgens bepalen wat er met de hond gebeurt. De Dierenbescherming pleit ervoor dat na een aangifte de hond pas in het uiterste geval in beslag wordt genomen. Mogelijk kan een aanlijn- en muilkorfgebod, eventueel gecombineerd met een cursus, al een oplossing bieden. Een onafhankelijke gedragstest kan uitsluitel geven over de vraag of een dier een risico vormt voor de omgeving.

Om het aantal bijtincidenten te beperken, pleit de Dierenbescherming voor een verantwoord preventiebeleid, waar goede voorlichting, welzijnsgerichte hondencursussen en goed fokbeleid onderdeel van uitmaken. De gemeente kan dit faciliteren.

Aanbeveling 3.11: Registreer bijtincidenten en stel een protocol op dat wordt ingezet en gecommuniceerd in geval van een bijtincident.

Aanbeveling 3.12: Zet in op het voorkomen van bijtincidenten door voorlichting over het houden van honden en het stimuleren van het volgen van hondencursussen- en trainingen samen met gespecialiseerde partijen.

4.5 Handhaving bij overlast of gevaar van dieren

Handhaving van dierenwelzijn is in principe geen verantwoordelijkheid van de gemeente. De gemeente kan wel eisen stellen op het gebied van openbare orde en veiligheid die indirect hun weerslag hebben op het dierenwelzijn via de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Deze eisen kunnen worden vastgelegd in de vergunningverlening voor bijvoorbeeld een evenement waarbij dieren worden gebruikt (zie paragraaf 5.1). Bij overtreding van deze eisen kan er een volgende keer de vergunning niet verstrekt worden. Het is daarnaast gebruikelijk om in de APV een verbod op overlast door dieren op te nemen, zoals kraaiende hanen of blaffende honden. Hierop kan zo nodig rechtstreeks worden gehandhaafd, zonder tussenkomst van vergunningen. Om de openbare orde te handhaven, kan de gemeente een gevaarlijk dier in beslag nemen, in samenspraak tussen burgemeester en politie. Dit kan opgenomen zijn in de APV, maar ook rechtstreeks op last van de burgemeester gebeuren (artikel 172 lid 3 Algemene wet bestuursrecht).

De Wet aanpak woonoverlast, in de volksmond ook wel de 'Aso-wet' genoemd, biedt ook een mogelijkheid om op te treden. In het geval van langdurige overlast kan de burgemeester officiële waarschuwingen geven en gedragsverandering afdwingen, als bemiddeling met de burens niets heeft

opgeleverd. Stank- en geluidsoverlast kan dan de aanleiding zijn voor de gemeente om effectief in te grijpen in situaties waarbij het welzijn van huisdieren in het geding is.

Aanbeveling 3.13: Gebruik de mogelijkheden binnen de Wet aanpak woonoverlast om op basis van stank- en geluidsoverlast in te grijpen als het welzijn van huisdieren in gevaar is.

5. VERMAAK MET DIEREN

Onder 'dieren ter vermaak' verstaan we enerzijds dieren in dierentuinen en kinderboerderijen. Anderzijds vallen hier dieren onder die gebruikt worden voor evenementen van tijdelijke aard zoals bij kunst, reclame, promotieactiviteiten, circussen, volksvermaak en tentoonstellingen.

5.1 Evenementen

De Dierenbescherming is tegen het gebruik van dieren voor evenementen, omdat het in strijd is met de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier en het degradeert tot spelobject. Het geeft volwassenen en kinderen bovendien een slecht voorbeeld van de omgang met dieren. Voor educatieve activiteiten kan een uitzondering worden gemaakt, mits de integriteit, gezondheid en het welzijn van de dieren behouden blijven.

Volgens de Wet dieren kunnen evenementen met dieren kunnen niet zomaar worden gehouden. Zo is het verboden om dieren als prijs, beloning of gift uit te reiken (artikel 2.13) en dierengevechten te organiseren (artikel 2.14). Dit komt bovenop de algemene regels rondom dierenmishandeling, waarbij het verboden is om dieren onnodig pijn te doen of hun gezondheid of welzijn aan te tasten (artikel 2.1).

Vergunningen

Vrijwel alle gemeenten hebben in hun APV een vergunningsplicht voor evenementen opgenomen. De gemeente kan een evenement met dieren verbieden met als motief de openbare orde en veiligheid. De Dierenbescherming pleit ervoor dat de gemeente bij het verlenen van vergunningen een voorkeursbeleid hanteert voor evenementen waar geen dieren bij betrokken zijn. De gemeente kan dit in de eerste plaats vastleggen in het evenementenbeleid waarop zij haar vergunningverlening baseert. Maar ook verankering in de APV of een aparte beleidsnota voor dierenwelzijn is mogelijk. De gemeente kan daarin regels opnemen over het aantal toegestane evenementen met dieren en de verhouding tussen evenementen met en zonder dieren.

Aanbeveling 4.1: Hanteer een voorkeursbeleid voor evenementen zonder dieren.

5.1.2 Circussen

Op grond van de Wet dieren is het verboden om bepaalde wilde zoogdieren in een circus of een ander optreden te gebruiken. Dit is geen totaalverbod: huisdieren, paarden, kamelen en diverse andere soorten zijn vooralsnog wel toegestaan. De Dierenbescherming vindt dat dieren geen plek hebben in het circus en bepleit dat gemeenten de voorkeur geven aan circussen zonder dieren.

Aanbeveling 4.2: Hanteer een voorkeursbeleid voor circussen zonder dieren.

5.1.3 Levende kerststallen

Bij levende kerststallen is er meestal sprake van een provisorisch, zeer beperkt onderkomen. Door de tijdelijke huisvesting raken de behoeften van de dieren in gedrang. Ze kunnen zich bijvoorbeeld niet op natuurlijke wijze gedragen en raken gestrest door muziek, drukte en lawaai. Daarnaast voldoen kerststallen vaak niet aan veiligheidsnormen, waaronder die voor brandveiligheid. Het risico op brand is groot door de aanwezigheid van stro en hooi, met mogelijk gruwelijke gevolgen voor mensen en dieren. Kerststallen krijgen de dieren vaak aangeleverd door dierenverhuurbedrijven, die soms geen professionele begeleiding hebben of het dier vaker verhuren dan het aankan.

De Dierenbescherming pleit ervoor dat gemeenten kiezen voor alternatieve kerststallen zonder levende dieren. Wanneer de gemeente toch een kerststal met levende dieren toestaat, moeten er strenge voorwaarden gelden voor de huisvesting en verzorging van de dieren. Dit om het dierenwelzijn te borgen.

Aanbeveling 4.3: Sta alleen kerststallen zonder levende dieren toe. Indien het gebruik van dieren toch wordt toegestaan, dan alleen onder strenge voorwaarden voor huisvesting en verzorging.

5.2 Overig vermaak met dieren

Jaarlijks worden tal van evenementen, zoals kermissen of braderieën, 'opgeleukt' met dieren. Voorbeelden hiervan zijn kamelen- en struisvogelraces, roofvogelshows, paardenmarkten en ponyritjes voor kinderen. Bij huwelijken laat men soms sierduiven los, die vaak hun weg niet terugvinden, onderweg gewond raken of totaal uitgeput ergens aankomen. Al deze vormen van vermaak met dieren hebben ernstige gevolgen voor het dierenwelzijn. Vergunningen voor dit soort evenementen zouden dan ook niet verleend mogen worden.

Gemeenten kunnen via de APV wel specifieke aanvullende voorwaarden stellen aan evenementen als roofvogelshows en paardenmarkten. Helaas heeft de gemeente op dit moment niet rechtstreeks een bevoegdheid op grond van 'dierenwelzijn'. Dergelijke aanvullende regels zullen dus meer indirect beargumenteerd moeten worden op grond van openbare orde (overlastbeperking), veiligheid of volksgezondheid. Ook kan de gemeente evenementen met dieren uitsluiten van subsidies.

Aanbeveling 4.4: Maak de organisatie van evenementen met dieren, zoals levende kerststallen, struisvogelraces, roofvogelshows en paardenmarkten lastiger door via de APV aanvullende voorwaarden te stellen.

Paardenmarkten

Specifiek op het gebied van paardenmarkten heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) een aangescherpt protocol beschreven, bedoeld als handvat voor de gemeenten.

Aanbeveling 4.5: Gebruik bij het afgeven van een vergunning voor een paardenmarkt het door de Raad van Dierenaangelegenheden aangescherpte protocol voor paardenmarkten.

Koplopersrol gemeente

Hoewel de mogelijkheden om evenementen te verbieden op grond van 'dierenwelzijn' beperkt zijn, weten verschillende gemeenten op dit vlak een koplopersrol te vervullen. Zij proberen zelf zaken te regelen op gebieden waar nationale regelgeving achter- of uitblijft. Zo werkt de gemeente Amsterdam aan een aanpassing in haar gemeentelijke Marktverordening, waarbij de verkoop van levende kreeften en krabben en bont op de 34 markten in de stad wordt verboden. De materie blijkt echter vooralsnog weerbarstig; inwerkingtreding van het verbod is nu voorzien voor 2023. De Dierenbescherming vindt dit een sympathiek initiatief van de gemeente Amsterdam en steunt het dan ook van harte. Mocht het lukken om het aanbieden van levende krabben en kreeften en bont via de plaatselijke markten te verbieden, dan roepen we andere gemeenten op om dit voorbeeld te volgen.

5.3 Dierentuinen

Nederland kent 58 dierentuinen en -parken. Deze hebben allen een dierentuinvergunning gekregen van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) op grond van het Besluit houders van dieren. RVO voert ook de bestuursrechtelijke handhaving uit voor de regelgeving rondom het tentoonstellen van levende wilde dieren. De gemeente heeft daar geen rol in, maar kan wel voorwaarden stellen aan eventuele eigen financiële ondersteuning van de dierentuin, zoals een subsidie of een gift. Zo moet een dierentuin een informatief en educatief programma samenstellen over de tentoongestelde diersoorten en hun natuurlijke habitat (Besluit houders van dieren, artikel 4.10). De Dierenbescherming vindt dat zo'n educatief programma interactief en modern moet zijn vormgegeven. De gemeente kan dit als voorwaarde stellen bij eventuele financiële ondersteuning.

Aanbeveling 4.6: Stel een informatief en educatief programma als voorwaarde bij financiële steun aan een dierentuin.

5.4 Kinderboerderijen

Er zijn in Nederland een kleine 600 kinderboerderijen, met naar schatting tussen de 25 en 30 miljoen bezoekers per jaar². Ze hebben een recreatieve en educatieve functie en brengen hun bezoekers in aanraking met gezelschapsdieren en landbouwhuisdieren, de natuur, hun omgeving en elkaar.

De Dierenbescherming is voorstander van het bestaan van kinderboerderijen, stadsboerderijen en hertenkampen, mits het welzijn van de aanwezige dieren leidend is voor de inrichting en het educatieve gebruik. Het in contact brengen van kinderen en volwassenen met dieren is dan ook belangrijk voor het leren omgaan met en het denken over dieren. Een goed ingerichte kinderboerderij kan namelijk worden benut voor educatie en als voorbeeld fungeren voor het houden van huisdieren. Denk aan de omvang en

² vSKBN, Brancheorganisatie voor kinderboerderijen, september 2017. www.kinderboerderijen.nl
Aanbevelingen Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid

inrichting van een knaagdierenverblijf en de sociale behoeften van een dier waarmee huisdierbezitters rekening moeten houden.

Dierenwelzijnsproblemen

Het is van belang dat de gezondheid, het welzijn en de integriteit van de dieren in een kinderboerderij niet worden aangetast. Op kinderboerderijen, stadsboerderijen of hertenkampen kunnen zich gemakkelijk dierenwelzijnsproblemen voordoen, door de belangen van het dier ondergeschikt te maken aan die van de mens. Het gaat hierbij onder andere om huisvesting, verzorging, toezicht, hygiëne, fokbeleid en de vraag of het dier geschikt is om op een kinderboerderij te houden. De verzorging van de dieren moet dan ook in handen zijn van een gediplomeerd en vakbekwaam medewerker, die ook toezicht houdt op het contact tussen mensen en dieren. Afspraken hierover staan in een protocol. Door goede voorlichting, begeleiding en toezicht, kan de omgang met de dieren op een diervriendelijke manier verlopen.

Uitsluitend huis- en hobbydieren

Niet iedere diersoort is geschikt om op een kinderboerderij te houden. Exotische en wilde (niet gedomesticeerde) dieren horen hier bijvoorbeeld niet thuis. De Dierenbescherming vindt dat alleen de bekende huis- en hobbydieren, zoals cavia's, konijnen, pony's, varkens, kippen en ganzen op kinderboerderijen mogen worden gehouden. De dieren moeten een geschikt karakter hebben en gewend zijn aan het contact met mensen, anders levert dit te veel angst en stress op voor de dieren. Het is onacceptabel om door middel van fokkerij (selectie) of ingrepen de dieren geschikt te maken voor het gebruik op een kinderboerderij.

Afspraken

Omdat er veel komt kijken bij het verantwoord runnen van een kinderboerderij, dient de gemeente het oprichten en beheren van een kinderboerderij slechts onder bepaalde voorwaarden toe te staan. Los van de formele voorwaarden in de betreffende vergunning, kunnen er nog aanvullende afspraken worden gemaakt in het kader van een subsidierelatie. Ook kan de gemeente een overeenkomst sluiten met de exploitant met aanvullende afspraken. In 2010 heeft de Dierenbescherming samen met de Vereniging Medewerkers Kinderboerderijen (inmiddels opgegaan in de SKBN) een intentieverklaring ontwikkeld om dierenwelzijn op kinderboerderijen te waarborgen en verbeteren. In deze intentieverklaring staan uitgangspunten over onder andere huisvesting, verzorging en fokbeleid.

Aanbeveling 4.7: Sta het oprichten en beheren van een kinder- of stadsboerderij of hertenkamp slechts onder bepaalde voorwaarden toe, waaronder het uitsluitende gebruik van bekende hobbydieren. Zie erop toe dat het welzijn, de gezondheid en lichamelijke integriteit van de dieren zijn gewaarborgd.

Aanbeveling 4.8: Maak bij voorkeur gebruik van de intentieverklaring voor dierenwelzijn op kinderboerderijen als basis voor de eigen afspraken met partijen.

6. LANDBOUWHUISDIEREN

De Nederlandse veehouderij heeft een enorme omvang. Jaarlijks gaat het om meer dan 450 miljoen dieren. Vissen in aquacultuur zijn daarbij nog niet meegerekend. Het grootste deel van deze dieren leeft in de intensieve veehouderij.

Vanuit economisch perspectief gezien is de Nederlandse intensieve veehouderij zeer succesvol. De sector heeft echter ook onbedoelde negatieve bijeffecten. Bijvoorbeeld als het gaat om de impact op milieu, natuur en landschap, volksgezondheid, de inkomens van veehouders, maar ook op het welzijn van dieren. Denk bij effecten op dierenwelzijn onder meer aan lichamelijke tekorten als gevolg van bijvoorbeeld eenzijdig fokken en voeden, het couperen van staarten en gezondheidsinterventies vanwege hoge ziektedruk. Andere effecten zijn bijvoorbeeld een grote mate van stress door ongeschikte leefruimte en –omstandigheden, het niet kunnen voldoen aan natuurlijke behoeften en lange en stressvolle transport- en slachtprocessen.

Om te komen tot een veehouderij die goed is voor mens, milieu en dier heeft de Dierenbescherming het Deltaplan Veehouderij (2020) geschreven. Dit plan kent vier oplossingsrichtingen, ofwel transitiepaden, die gezamenlijk bijdragen aan de beoogde transitie. Dit zijn: 1. Diervriendelijkere veehouderij als onderdeel van totale verduurzaming; 2. Van verspillende carnivoren naar waarderende omnivoren; 3. Samenwerking in korte vaste ketens en 4. Kwaliteitsproductie voor een zelfvoorzienende regio.

Voor meer achtergrondinformatie en nieuws over de verduurzaming van de veehouderij, hoe de Dierenbescherming dit ziet en zelf aanpakt, en ter inspiratie voor gemeenten om meer werk te maken van verduurzaming, verwijzen wij graag naar de website van het Deltaplan Veehouderij van de Dierenbescherming (www.deltaplanveehouderij.nl).

6.1 De gemeente en veehouderij

De Dierenbescherming is van mening dat gemeenten een actieve rol kunnen en moeten vervullen op het vlak van veehouderij. Veel voor de verduurzaming van veehouderirelevante aspecten spelen zich namelijk af op lokaal niveau. Denk bijvoorbeeld aan vergunningverlening en lokale afzet. Gemeenten zijn daarmee een essentiële schakel in de transitie naar een toekomstbestendige veehouderij. Het is hierbij van belang dat het beleid van de gemeente aansluit bij het beleid van de EU, het Rijk en de Provincies. In 2021 heeft de gemeente Apeldoorn in kaart gebracht welke rol een gemeente kan spelen in de aanpak van de uitdagingen in de veehouderij en welke instrumenten daarvoor beschikbaar zijn. Deze instrumenten zijn zowel direct gericht op de veehouder als op de keten. Hierbij is onderscheid gemaakt in veehouders die willen stoppen en veehouders die willen blijven.

Wanneer een gemeente veehouderijbedrijven binnen haar grenzen heeft, kan zij zich richten op de ondersteuning van de blijvers bij verdere verduurzaming van hun veehouderijbedrijf en op de ondersteuning van de stoppers bij het afbouwen en beëindigen van hun veehouderijbedrijf. Daarnaast richt de gemeente zich actief op de keten. Bijvoorbeeld door zelf het goede voorbeeld te geven in het eigen consumptiegedrag, in gesprek te gaan met lokale schakels uit de keten, en door het creëren van een afzetmarkt voor eerlijke producten. De ambitie om de veehouderij binnen de gemeentegrenzen te

verduurzamen en de manier waarop dit gerealiseerd wordt, dient vastgelegd te worden in gemeentelijk beleid.

Aanbeveling 5.1: Draag actief bij aan de transitie richting een toekomstbestendige veehouderij en sluit daarbij aan bij het beleid van EU, Rijk en provincies.

Aanbeveling 5.2: Leg ambities met betrekking tot verduurzamen van de veehouderij binnen gemeentegrenzen vast in beleid.

6.2 Integrale aanpak

Hoewel het lastig en tijdrovend blijkt om problemen op te lossen die door de jaren heen zijn ontstaan, kunnen en moeten gemeenten met veehouderijen binnen hun grenzen hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Het oplossen van deze vraagstukken – op het gebied van milieu, dierenwelzijn, volksgezondheid en de sociaaleconomische positie van de boer – vraagt echter om een integrale aanpak. Is dit niet het geval en richt de aandacht zich bijvoorbeeld alleen op het stikstofprobleem, dan is het risico dat dit ten koste gaat van de aandacht voor andere duurzaamheidsthema's, zoals het dierenwelzijn of het inkomen van de boer. Dit komt het imago van de veehouderij niet ten goede en bovendien zullen ten behoeve van de andere duurzaamheidsthema's extra acties nodig zijn, waarmee extra tijd en geld gemoeid is.

Bovendien biedt een integrale aanpak van de verschillende thema's juist kansen om op meerdere terreinen tegelijkertijd voortgang te boeken. Denk hierbij aan het effect van specifieke verbeteringen van het dierenwelzijn op risico's voor de volksgezondheid.

Aanbeveling 5.3: Pak vraagstukken in de veehouderij - op het gebied van milieu, dierenwelzijn, volksgezondheid en de sociaaleconomische positie van de boer – zoveel mogelijk integraal aan.

6.3 Beleid gericht op de veehouder

Voor de transitie naar een duurzamere en diervriendelijkere veehouderij is het enerzijds belangrijk het beleid te richten op krimp van de veestapel en anderzijds op het verbeteren van de kwaliteit van de blijvende veehouderij. Allereerst is het daarbij van belang dat de gemeente zich hiervoor richt tot de veehouders zelf. Dit kan door veehouders te stimuleren om te stoppen en hen hierbij te faciliteren. Denk hierbij aan het aanstellen van een relatiemanager of gebiedsmakelaar, het inperken van het bestemmingsplan en de milieuruimte, het uitkopen van veehouderijbedrijven, het creëren van ruimte voor functieverandering en het coördineren van vrijwillige kavelruil.

Voor veehouders die blijven is het van belang dat zij ondersteund worden in hun transitie naar een duurzamere en diervriendelijkere manier van werken. Het is belangrijk dat hierbij sprake is van een integrale aanpak, waarbij win-winsituaties ontstaan en het aantrekkelijk wordt voor een veehouder om te veranderen. Ook hier faciliteert de gemeente bijvoorbeeld door het aanstellen van een relatiemanager of gebiedsmakelaar en ook door het toestaan van nevenactiviteiten als extra bron van inkomsten, het

bieden van leernetwerken en ondersteuning met kennis en advies, het zorgen voor lokale afzetmogelijkheden en het maken van afspraken over uitgifte van grond met natuurterreinbeheerders.

Aanbeveling 5.4: Begeleid veehouders die willen stoppen en faciliteer hen hierbij.

Aanbeveling 5.5: Ondersteun veehouders die blijven bij de omschakeling naar een duurzamere en diervriendelijkere manier van veehouderij bedrijven.

6.4 Beleid gericht op de keten

De echte verandering in de veehouderij moet uit de markt komen en meer specifiek: uit de keten 'van boer tot bord'. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat de markt geen natuurverschijnsel is dat ons overkomt: alle betrokkenen en ook de gemeente kunnen de markt met hun doen en laten beïnvloeden. De gemeente treedt op dit vlak dan ook actief op en kan daarbij verschillende instrumenten inzetten. In sommige gevallen is het zinvol om samen te werken met andere partijen zoals de provincie. Bijvoorbeeld als het gaat om de reconstructie van een gebied met veel veehouderijbedrijven. De gemeente gaat in gesprek met verschillende spelers in de keten van binnen en buiten de gemeente zoals veevoederfabrieken, slachterijen en supermarkten. Om de afzet voor duurzame en diervriendelijke producten te vergroten voert de gemeente een actieve lobby voor het goedkoper maken van duurzamer geproduceerde producten, of juist het duurder maken van niet-duurzaam geproduceerde producten. In dit licht is het van belang dat de vraag naar duurzaam voedsel toeneemt en het besef dat consumptie van minder en betere dierlijke eiwitten daarin een belangrijke rol speelt. Voorlichting en educatie vanuit de gemeente kunnen hierbij helpen. Daarbij dient de gemeente zelf een voorbeeldfunctie te vervullen en een duurzaam en diervriendelijk inkoopbeleid te hanteren met betrekking tot onder meer eigen kantine en het organiseren van recepties.

Aanbeveling 5.6: Zet waar mogelijk in op het vergroten van de afzet van duurzaam en diervriendelijk geproduceerde producten.

Aanbeveling 5.7: Hanteer vanuit een voorbeeldfunctie een inkoopbeleid dat uitsluitend gericht is op duurzaam en diervriendelijk geproduceerde producten.

7. IN HET WILD LEVENDE DIEREN

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop gemeenten een bijdrage kunnen leveren aan het welzijn van in het wild levende dieren. Daarbij komen verschillende onderwerpen aan de orde. Allereerst gaan we in op het thema 'jacht, beheer en schadebestrijding'. Een tweede onderwerp is de problematiek rond verwilderde katten en de bijdrage die een gemeente kan leveren aan de aanpak hiervan. Hengelsport en de rol van de gemeente is het derde thema. Een vierde en laatste onderwerp betreft de relatie tussen het welzijn van in het wild levende dieren en ruimtelijke ingrepen waarvoor de gemeente binnen de grenzen van haar grondgebied in belangrijke mate verantwoordelijk is.

7.1 Jacht, beheer en schadebestrijding

De wetgeving met betrekking tot in het wild levende dieren maakt een onderscheid tussen jacht enerzijds en beheer en schadebestrijding anderzijds. In deze paragraaf is voor ditzelfde onderscheid gekozen.

7.1.1 Jacht

Onder jacht wordt volgens de Wet Natuurbescherming verstaan: het bemachtigen, opzettelijk doden of met het oog daarop opsporen van wild, of een poging daartoe doen, zonder enige onderbouwing van schade of (verkeers)veiligheid.

Wetgeving

De Wet natuurbescherming merkt vijf diersoorten aan als vrij bejaagbaar: haas, fazant, wilde eend, konijn en houtduif. Tijdens de periode van openstelling van de jacht is het toegestaan op deze soorten te jagen. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stelt de openingstijden van het jachtseizoen jaarlijks per diersoort vast. Buiten deze periodes geldt voor deze soorten, net als voor niet-wildsoorten, vaak een regime van beheer en schadebestrijding.

De Wet natuurbescherming beschrijft wie mag jagen en met welke middelen dit is toegestaan. Het 'genot van de jacht' is gekoppeld aan het bezit of gebruik van de grond. Het is ook mogelijk dat de eigenaar of de grondgebruiker het 'genot van de jacht' verhuurt aan anderen. Zolang een pachter of grondgebruiker toestemming verleent, kan de gemeente 'het genot van de jacht' op gemeentegronden verhuren.

Visie Dierenbescherming

De Dierenbescherming is tegen de jacht. De in Nederland in het wild levende dieren hebben te maken met veel menselijke verstoring van hun leefomgeving. Deze leefomgeving is sterk ingekrompen door intensieve landbouw, steden en infrastructuur. Ook gebieden met een natuurbestemming zijn vaak doorsneden met wegen terwijl er veelal ook bebouwing aanwezig is. Het is daarom van belang in het wild levende dieren zo veel mogelijk met rust te laten om hun welzijn zo goed mogelijk te waarborgen. Zij moeten de kans krijgen om in vrijheid te leven en te sterven. Jacht is niet nodig om mensen van voedsel te voorzien. Bovendien veroorzaakt jacht onrust onder de bejaagde soort én andere diersoorten, onder

andere omdat dieren niet altijd direct gedood zijn. Jacht op ouderdieren kan ertoe leiden dat jongen zonder ouders een langzame dood sterven. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn brengt jacht veel negatieve gevolgen met zich mee.

De soorten 'konijn' en 'haas' staan sinds 2021 op de Rode Lijst van beschermde diersoorten. Ook met de stand van de fazant en de wilde eend gaat het niet goed. De vogelgriep, die steeds endemischer vormen lijkt aan te nemen, vormt voor deze vogels een extra bedreiging. Dit alles verhoudt zich erg slecht met de mogelijkheid om puur voor recreatie en benutting te jagen.

De Dierenbescherming bepleit actief dat de huidige jachtljst met vijf soorten wordt teruggebracht naar 'nul' vrij bejaagbare soorten. Dit betekent: afschaffing van de (benuttings)jacht.

Rol van de gemeente

Gemeenten zijn vaak in het bezit van verschillende gronden, zoals agrarisch land of landgoederen. Het komt regelmatig voor dat gemeenten deze gronden verhuren voor de jacht. Vaak gebeurt dit omdat gemeenten denken dat het bestrijden van schade anders niet mogelijk is. Er zijn echter voldoende alternatieven om via diervriendelijke maatregelen gewasschade tegen te gaan. Bovendien bestaat er een wettelijk afwegingskader waardoor het doden van dieren ten behoeve van schadebestrijding mogelijk is, zonder daarbij gebruik te maken van de jacht. Dit maakt het toestaan en toepassen van de traditionele jacht op gemeentegronden overbodig. De jacht dient geen algemeen belang en brengt onnodig dierenleed met zich mee. Er is daarom voor een gemeente geen enkele reden om de jacht op gemeentegronden toe te staan.

Aanbeveling 6.1: Sta jacht op gemeentegronden niet toe.

7.1.2 Beheer en schadebestrijding

Ten aanzien van de grootte van de populatie van bepaalde diersoorten kan het oordeel zijn, dat de populatiegrootte kan leiden tot overlast. Er kan dan besloten worden tot het verkleinen van de populatie door middel van de zogeheten beheerjacht. Bij sommige beheersoorten wil men de stand terugbrengen naar nul. Dit geldt meestal voor de zogeheten 'exoten'; diersoorten die van oorsprong niet in Nederland voorkomen. Daarnaast vindt het doden van dieren ook plaats in het kader van schadebestrijding.

Wanneer bijvoorbeeld ganzen veel schade veroorzaken aan landbouwgewassen, dan mogen er soms – bij gebrek aan alternatieve oplossingen – ganzen worden afgeschoten. Schadebestrijding door middel van doding wordt vaak uitgevoerd door jagers, die daarvoor in het bezit moeten zijn van een geldige jachtakte.

Wetgeving

In principe genieten alle in het wild levende dieren enige basisbescherming op grond van de algemene zorgplicht van artikel 1.11 lid 1 van de Wet natuurbescherming, en de regels over dierenmishandeling (inclusief de plicht om hulpbehoevende dieren te helpen) in artikel 2.1 van de Wet dieren. Een groot aantal (inheemse) diersoorten valt daarnaast onder een van de drie verschillende (hoofd)beschermingsregimes in de Wet natuurbescherming. Daaruit volgen specifieke

beschermingsregels, die kunnen variëren van een 'lichter' beschermingsregime tot 'zware' bescherming. Dit laatste met name voor inheemse vogels en bepaalde, vanuit internationaal perspectief gezien bedreigde soorten; zie ook hierna.

Ontheffingen, vrijstellingen en opdrachten

Ten behoeve van beheer en schadebestrijding kan van de wettelijk geldende bescherming worden afgeweken als bepaalde belangen in gevaar zijn. De gronden waarop en de precieze voorwaarden waaronder dit afwijken is toegestaan, staan eveneens in de Wet natuurbescherming. Voorbeelden van mogelijke uitzonderingsgronden zijn de verkeers- en vliegveiligheid, volksgezondheid of het voorkomen van schade aan gewassen, of schade aan flora- en fauna. Wie in dergelijke situaties onder meer verstorings-, vangst- en dodingshandelingen mag uitvoeren en of daarvoor een ontheffing nodig is, hangt af van de soort en in welke provincie de overlast speelt. Ontheffingsaanvragen lopen meestal via de provincie. Daarnaast kan in plaats van een ontheffing meer generiek een zogeheten vrijstelling (landelijk of provinciaal) of een overheidsopdracht tot bestrijding worden gegeven. De Dierenbescherming is tegen het gebruik van laatstgenoemde instrumenten omdat deze maatwerk en secure afweging van maatregelen belemmeren. Er dient dan ook zoveel mogelijk gewerkt te worden met afgewogen, individuele ontheffingen.

Voor soorten die niet onder een van de drie beschermingsregimes (1: vogels, 2: soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn, en 3: nationaal beschermde soorten) vallen of via een ministeriële of provinciale aanwijzing zijn vrijgesteld, is geen ontheffing nodig. Wel gelden er in alle gevallen regels voor de inzet van verboden en toegestane vangst- en dodingsmiddelen en zijn de vrijstellingen gekoppeld aan voorwaarden. Deze regels en voorwaarden zijn terug te vinden in de Wet natuurbescherming, het daaronder liggende Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming en (als uitvloeisel daarvan) in landelijke- en provinciale verordeningen en beleidsregels.

Loketfunctie gemeenten

In het hele stelsel van wet- en regelgeving rond beheer en schadebestrijding heeft de gemeente slechts een beperkte (formele) rol. Wel is de gemeente relevant met oog op de loketfunctie in het kader van de Wabo. Via deze loketfunctie hebben burgers en bedrijven toegang tot de overheid, met name in relatie tot gecombineerde aanvragen voor (omgevings)vergunningen. Hier kunnen ook 'fauna'-aspecten een rol spelen.

Gebruik van gif

Bij het gebruik van gif als bestrijdingsmiddel is het overigens verplicht in de Wet gewasbescherming en biociden (Wgb) na te gaan of dit is toegestaan. In alle gevallen – muizen en ratten zijn hierop geen uitzondering – gelden de algemene zorgplichtbepalingen uit de Wet natuurbescherming en de Wet dieren, en de regels over dierenmishandeling. Daarmee is het veroorzaken van onnodig dierenleed nooit toegestaan.

Het doden van muizen en ratten gebeurt door particulieren en deels door dierplaagbeheerders. Vaak gebruikt men gif. De Dierenbescherming is tegen het gebruik van muizen- of rattengif omdat dit zeer veel

leed bij het te doden dier veroorzaakt en het gif daarnaast ook niet doelsoorten vergiftigt zoals roofvogels.

Visie Dierenbescherming

De Dierenbescherming hanteert voor zowel beheer als schadebestrijding het 'nee, tenzij'-beginsel in lijn met de Wet Natuurbescherming. In het geval van schadebestrijding betekent dit dat dieren niet gedood worden, tenzij er echt geen enkele andere mogelijkheid is. De Dierenbescherming vindt dat ingrijpen door de mens alleen gerechtvaardigd is als er sprake is van zeer ernstige schade of overlast en alternatieve, diervriendelijkere oplossingen niet voorhanden zijn. Of het nu om beschermde inheemse, uitheemse of niet beschermde dieren gaat. Het doden van dieren om schade en overlast te bestrijden is niet duurzaam en vaak ook niet effectief. De aanname is vaak dat door het doden van dieren de schade en overlast afneemt. Populaties hebben echter meestal een zelfregulerend vermogen. Dat betekent bijvoorbeeld dat het doden van dieren resulteert in de geboorte van een groter aantal jongen. Deze vullen de plekken van de gedode dieren weer op met als gevolg dat schade en overlast opnieuw optreden. Bejaging kan er verder toe leiden dat dieren vluchten en daardoor meer energie gebruiken en meer (gewassen) eten en zo meer schade veroorzaken of juist een veiligheidsrisico vormen door bijvoorbeeld het opvliegen van vogels door bejaging rondom vliegverkeer.

Alternatieven

De Dierenbescherming is van mening dat bestrijding gericht moet zijn op preventie in plaats van op het doden van dieren. Er zijn verschillende alternatieven mogelijk om beheer en schadebestrijding door middel van jacht, klemmen en gif grotendeels overbodig te maken. Een gedeelte van deze alternatieven en preventieve maatregelen zijn genoemd in de preventiekit van BIJ12.

Voorbeelden van preventieve en alternatieve maatregelen in faunabeheer

- wildsignaleringsystemen ter voorkoming van verkeersongelukken. Dergelijke systemen geven bij beweging van dieren in de wegberm een signaal af aan de bestuurder. Ook kunnen hekken (inclusief faunapassages) uitkomst bieden;
- het onaantrekkelijk maken van gebieden voor dieren. Dit kan bijvoorbeeld door andere beplanting en inrichting, het spannen van draden, het inzetten van knalapparaten of neproofvogels of het verspreiden van stoffen met een sterke geur;
- het aanwijzen van foerageergebieden en deze aantrekkelijk te maken voor de dieren. Dit kan bijvoorbeeld door het inzaaien van witte klaver in gebieden waar ganzen mogen foerageren of het aanleggen van rasters of het afdekken van gewassen;
- het inzetten van nestbeheer. Nestbeheer kan uitkomst bieden om kleine, overzichtelijke ganzen- of eendenpopulaties te reguleren;
- het opruimen van voedselresten, en/of het afsluiten van containers en het gebruik van ondergrondse containers;
- het minder, anders of niet voeren van onder meer watervogels;
- het treffen van bouwkundige maatregelen. Voorbeelden zijn het dichteren van gaten en kieren, het wegnemen van mogelijke schuilplaatsen en het goed onderhouden van het rioolstelsel;
- ruimte geven van natuurlijke vijanden, zoals vossen en wolven.

Rol van de gemeente

De gemeente heeft als taak de openbare ruimte te beheren. Wanneer mensen eventuele overlast ervaren door dieren die in deze ruimte in het wild leven – zoals boerenganzen, bruine ratten, stadsduiven, meeuwen, steenmarters, verwilderde katten en konijnen – is het aan de gemeente om dit aan te pakken. Het voert te ver om elke mogelijk overlast gevende diersoort en de daarvoor beschikbare diervriendelijke oplossingen te bespreken. Onderstaand is daarom het globale advies weergegeven dat de Dierenbescherming heeft geformuleerd. Voor meer specifieke (diergerichte) aanbevelingen kunnen gemeenten contact opnemen met de Dierenbescherming.

Hoofdpunten advies Dierenbescherming

Allereerst is het belangrijk dat een gemeente bepaalt of de overlast reëel is en een groot deel van de inwoners ook echt overlast ervaart. Met andere woorden: is er daadwerkelijk sprake van overlast? Is dat het geval, dan zijn vaak simpele maatregelen al voldoende om ervaren overlast te beperken. Soms is er één persoon in de omgeving die dieren overmatig voert en is het mogelijk deze persoon via een gesprek te bewegen minder, anders of elders te voeren, waardoor minder dieren zich op een plek concentreren. In Amsterdam geeft de GGD bijvoorbeeld op haar website informatie over het anders voeren van dieren. Op plekken waar veel voedsel is, bijvoorbeeld in de omgeving van een snackbar waar mensen etensresten laten slingeren of prullenbakken niet goed afgesloten zijn, kan advies over minder voeren en het gebruik van betere prullenbakken of ondergrondse containers overlast verminderen. Overlast door huismuizen, ratten en steenmarters in woningen vermindert door woningen goed na te lopen op gaten en kieren en deze te dichteren. Aanpassingen aan de leefomgeving, zodat deze minder geschikt is voor bepaalde overlast gevende dieren, kan uitkomst bieden. Gemeenten kunnen hier voorlichting over geven. Hierdoor worden dieren rondom de woning meer geaccepteerd worden en door preventief handelen ervaren mensen minder overlast.

Vangen en verplaatsen

Als alle preventieve omgevingsmaatregelen genomen zijn, maar de overlast niet voldoende is weggenomen, kan de gemeente overwegen om dieren te vangen en te verplaatsen. In het geval van beschermde diersoorten is het nodig hiervoor een ontheffing bij de provincie of eventueel het ministerie van LNV aan te vragen. Wanneer het gaat om niet-beschermde diersoorten, zoals boerenganzen in stadsparken, is een ontheffing niet nodig. Wel is het voor het welzijn van de dieren en ter voorkoming van publieke verontwaardiging en onvrede belangrijk te zoeken naar een betrouwbare uitvoerder die de dieren onderbrengt op een goede plek. In het geval van de boerenganzen is het bijvoorbeeld van belang te voorkomen dat de populatie weer uitgroeit. Dit kan door aan derden een opdracht te verstrekken om nesten van deze dieren diervriendelijk te beheren en eieren tijdig te behandelen zodat deze niet uitkomen.

Steriliseren

Het steriliseren van dieren om de populatie te stabiliseren of af te laten nemen, kan ook een methode zijn om overlast van kleine populaties dieren met weinig instroom en uitstroom (immigratie en emigratie) te beperken. Het steriliseren van verwilderde katten is hier een voorbeeld van (zie hierna paragraaf 7.2). De Dierenbescherming pleit voor een diervriendelijke wijze van het vangen en verplaatsen van dieren

die mensen als overlastgevend ervaren. Daarnaast pleit de Dierenbescherming voor het nemen van diervriendelijke preventieve maatregelen om overlast te voorkomen of te beperken.

In uiterste gevallen kan een gemeente besluiten om dieren die overlast veroorzaken te (laten) doden. Daarbij dient onevenredig dierenleed zoveel mogelijk voorkomen te worden. In het geval van beschermde diersoorten zal ook de gemeente hiervoor een ontheffing aan moeten vragen. Gaat het om niet-beschermde soorten, dan is dit niet nodig. Wel kan het ook in dat geval nodig zijn om een ontheffing aan te vragen voor het gebruik van bepaalde dodingsmethoden.

Aanbeveling 6.2: Voorzie inwoners van informatie over dieren in hun omgeving.

Aanbeveling 6.3: Neem waar mogelijk als alternatief voor het doden van dieren, diervriendelijke maatregelen ten behoeve van het voorkomen van schade en verkeersongevallen binnen de gemeente.

Aanbeveling 6.4: Geef informatie aan burgers over diervriendelijke manieren van het beperken van schade en leg daarbij de nadruk op preventieve maatregelen.

7.2 Verwilderde katten

In Nederland leven zowel in stedelijke gebieden als buitengebieden verwilderde katten. Dit zijn katten die buitenshuis leven en geen eigenaar hebben of niet door een eigenaar worden opgeëist. Het kunnen zowel in het wild geboren of verwilderde huiskatten zijn. De katten zijn mensenschuw en leven op plekken waar voedsel te vinden is, zoals woonwijken, vakantieparken, restaurants, industrieterreinen en in natuurgebieden. Vaak worden ze gevoerd door mensen uit de buurt. Hoe meer voedsel en nestplekken er in een gebied aanwezig zijn, hoe meer katten er kunnen en zullen leven. Op plekken waar meer voedsel aanwezig is, zoals op de boerderij, vakantieparken, industrieterreinen of in steden, leven deze katten meestal in groepen (sociaal). In het buitengebied is het voedselaanbod vaak beperkt en leven verwilderde katten meestal alleen (solitair) en in lage dichtheden.

Visie Dierenbescherming

De Dierenbescherming zet zich in voor een aanpak die uitgaat van de erkenning van de intrinsieke waarde van katten en richt haar beleid op preventieve maatregelen om overlast te voorkomen. Een diervriendelijke en effectieve manier van populatiebeheer zoals de TNR-methode (zie volgende alinea) binnen de bebouwde kom en het chippen van katten valt daaronder. Als dieren een chip hebben, zullen zij eerder bij hun eigenaar terugkomen nadat ze zijn vermist of ergens zijn gevonden. Dit voorkomt dat de katten verwilderen. Het is ook daarom van belang dat eigenaren informatie krijgen over het belang van chippen. De Dierenbescherming zet zich in voor een snelle invoering van een landelijke chipplicht voor katten.

TNR-methode

Binnen de bebouwde kom kan de zogeheten TNR-methode bijdragen aan het voorkomen en verminderen van overlast door verwilderde katten. De methode behelst het vangen (Trap), castreren of

steriliseren (Neuter) en weer terugzetten (Return) van katten. Het vangen gebeurt met speciale vangkooien tijdens gerichte acties die het doel hebben zoveel mogelijk katten in één keer te gevangen. Voorafgaand aan deze acties is de vraag aan buurtbewoners om de zwerfkatten niet te voeren en hun eigen kat binnen te houden of te onderscheiden met een halsbandje. De gecastreerde of gesteriliseerde katten worden bij voorkeur weer teruggeplaatst in hun oude leefomgeving. Teruggeplaatste dieren veroorzaken veel minder overlast, doordat ze gecastreerd zijn (geen sproeien, vechten en krijsen meer). De groep verwilderde katten neemt uiteindelijk in omvang af en zal door natuurlijk verloop uitsterven. Voorwaarde is wel dat ook de instroom van nieuwe dieren afneemt door voldoende voorlichting aan omwonenden over chippen en castreren. Volwassen katten die nog niet erg lang op straat hebben geleefd en redelijk tam zijn, kunnen worden geresocialiseerd. Dieren die (opnieuw) zijn gesocialiseerd, kunnen uiteindelijk een thuis vinden in een huiselijke omgeving of op een boerderij, camping of recreatiepark.

Aanbeveling 6.5: Bied financiële ondersteuning aan de TNR-methode om te zorgen dat verwilderde kattenpopulaties niet verder uitbreiden en uiteindelijk afnemen.

7.3 Hengelsport

In Nederland is hengelen op veel zoetwatervissen toegestaan en gebruikelijk. Hierbij is – vaak door onwetendheid – het dierenwelzijn in het geding. Hoewel de intentie veelal is om de vis levend terug te plaatsen, blijkt uit onderzoek dat gemiddeld 18% van de gevangen vis sterft. Vissen ervaren ook, net als mensen en andere gewervelde dieren, pijn en stress.

De Dierenbescherming is dan ook tegen hengelen en is van mening dat hengelen en het deelnemen aan viswedstrijden een vorm is van niet noodzakelijke dierenleed. Vissen moeten zoveel mogelijk met rust worden gelaten.

7.3.1 Hengelsport en dierenwelzijn

Vissen ervaren, net als andere dieren, stress, angst en pijn. Het vangen van vissen met behulp van een hengel heeft directe gevolgen voor het welzijn van een vis. Bijvoorbeeld door de pijn die ontstaat door de haak, zeker wanneer deze wordt ingeslikt of hardhandig wordt verwijderd. Ook kan het beetpakken van de vis de slijmlaag aantasten en leidt het bewaren van vis in leefnetten, net als het (onkundig) doden tot pijn en angst. Daarnaast heeft hengelen ook indirecte gevolgen voor dierenwelzijn, zoals het verboden gebruik van levend aas, het veroorzaken van loodvergiftiging bij vogels bij loodgebruik en het risico voor vogels en andere dieren op verstrikking in losgeraakt of verloren visdraad of het inslikken van een vishaak.

Elke gevangen vis valt onder de beschikkingsmacht van de mens. Daarom is de Wet dieren van kracht vanaf het moment dat een vis wordt gevangen en deze letterlijk 'in handen' is van de hengelaar. De zorgplicht die volgt uit de Wet dieren is dan ook van toepassing en het is verboden om zonder redelijk doel bij een vis pijn of letsel te veroorzaken of de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.

7.3.2 De gemeente en hengelsport

Om te mogen vissen in binnenwateren die zijn opgenomen in de Nederlandse lijst Viswateren is het verplicht in het bezit te zijn van de VISpas. Met de aanschaf van deze VISpas is een hengelaar direct lid van een hengelsportvereniging. Veel gemeenten verhuren als visrechthebbenden hun visrecht (van delen van hun wateren) aan deze hengelsportverenigingen. Over het algemeen is het mogelijk met de VISpas met twee hengels en alle toegestane aassoorten te vissen.

De hengelsport is door de rijksoverheid in de Visserijwet geregeld. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente geen nadere regels ten aanzien van hengelen kan stellen. Wel kan de gemeente bij het afgeven van een vergunning voor een visevenement aan deze vergunning voorwaarden verbinden of de vergunning proberen te weigeren. Wanneer de gemeente eigenaar is van water of oevers, kan zij het hengelen in dat water of vanaf die oever verbieden of besluiten om een overeenkomst van visrecht met een hengelsportvereniging niet te verlengen. Dit moet volgens de Visserijwet uiterlijk 8 maanden voor het eind van de overeenkomst.

De gemeente kan in het kader van natuur- en milieueducatie in samenwerking met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting geven over het onderwaterleven. De Dierenbescherming pleit ervoor dat deze educatie plaatsvindt, zonder de vissen daarbij op te vissen of te verstoren.

Aanbeveling 6.6: Verpacht geen (vis)water aan hengelsportverenigingen.

Aanbeveling 6.7: Organiseer samen met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting over de leefwijze en gedrag van vissen.

7.4 Ruimtelijke ingrepen

In iedere gemeente, zelfs binnen de bebouwde kom, leeft een groot aantal dieren in het wild. Deze dieren dragen bij aan een levendige en groene gemeente en dit is een reden om hun aanwezigheid te bevorderen. Niet door het uitzetten van nieuwe dieren of door het geven van voedsel – uitgezonderd extreme omstandigheden zoals een zeer strenge winter – maar juist door het nemen van indirecte maatregelen zoals de aanleg en het onderhoud van een diervriendelijke omgeving.

Iedere diersoort stelt specifieke eisen aan zijn leefomgeving. Er zijn soorten die hun hele leven doorbrengen in bossen en struwelen. Andere dieren gebruiken deze plekken bijvoorbeeld alleen om in te broeden en zoeken hun voedsel bijvoorbeeld in open gebieden. Weer andere dieren zijn te vinden bij grazige vegetaties, bij water of voelen zich bijzonder goed in en bij gebouwen.

In de praktijk komen veel dieren door uitbreiding van steden en dorpen (en inperking van buitengebied en natuurgebieden) in het nauw door nieuwbouw van bedrijven, woningbouw, sloop, wegaanleg en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Dergelijke ruimtelijke ingrepen hebben veelal een negatief effect op de dieren die in die ruimte leven, doordat deze letterlijk hun ruimte beperkt, of door geluid- en lichtoverlast. Het is echter ook mogelijk ruimtelijke ingrepen zo vorm te geven dat deze het doel dienen de

leefomstandigheden van dieren te verbeteren. Dergelijke ingrepen hebben op termijn een positief effect op de diersoort.

Rol van de gemeente

Wanneer de gemeente plannen ontwikkelt voor ruimtelijke ingrepen of van plan is werkzaamheden uit te voeren, is het belangrijk vooraf goed te beoordelen of er mogelijk nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn.

Tijdens de uitwerking van de plannen of tijdens het plannen van werkzaamheden moet de gemeente onder meer in kaart (laten) brengen welke beschermde dieren- en plantensoorten in of nabij het plangebied voorkomen. Het is belangrijk dat de gemeente goed veldonderzoek laat verrichten naar de aanwezigheid van dieren in en nabij het plangebied. De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFB) van het natuurloket³ kan een hulpmiddel zijn ter voorbereiding op het veldonderzoek. Deze internetpagina maakt de aanwezigheid van beschermde soorten inzichtelijk. Per vierkante kilometer is aangegeven of er beschermde soorten voorkomen. Ook staat er informatie over de wettelijke bepalingen die op deze dieren en planten van toepassing is, zoals, en met name, de Wet natuurbescherming.

Een ander hulpmiddel is de soortendatabase van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit⁴. Deze database bevat beknopte informatie over de formele status van soorten die in Nederland in het wild voorkomen of voor zouden kunnen komen en mogelijke vrijstellingen. Ook bevat de database beknopte biologische informatie over soorten, zoals de Latijnse naam, populatiegegevens en cetera.

Naast het in kaart brengen van beschermde planten en diersoorten dient de gemeente na te gaan of het realiseren van het plan of de uitvoering van geplande werkzaamheden tot handelingen leidt die strijdig zijn met de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Daarnaast is het van belang te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de voorgenomen werkzaamheden aan te passen op een wijze waarbij geen of in mindere mate sprake is van dergelijke strijdige handelingen. Bovendien moet de gemeente nagaan of ontheffing is vereist van verbodsbepalingen om de plannen te kunnen uitvoeren of de werkzaamheden te kunnen verrichten.

Bovenstaande punten zijn van belang bij het opstellen van gemeentelijke plannen en het verlenen van vergunningen voor activiteiten, zoals ontwikkeling van bouwlocaties, aanleg van wegen, kappen van bospercelen en natuurontwikkelingsprojecten. Het is van belang dat de inventarisatie plaatsvindt door een persoon of organisatie die capabel is om dit te doen en verstand heeft van het onderwerp.

---

³ <https://www.ndff.nl/>

⁴ <http://minez.nederlandsesoorten.nl/soorten>

Brochure

De overheid heeft een gedetailleerde brochure opgesteld over soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Hierin staat stapsgewijs beschreven wat met het oog op soortenbescherming, nodig is in het geval van bijvoorbeeld bouwplannen of onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte. In het kader van de omgevingsvergunningverlening (loketfunctie) en het onderhoud van de openbare ruimte, speelt de gemeente op dit gebied een belangrijke rol.

Gemeente is gehouden aan natuurwetgeving

De gemeente is uiteraard verplicht zich te houden aan de natuurwetgeving. Wanneer een gemeente niet heeft voldaan aan de eisen van de natuurwetgeving of geen of onvoldoende rekening heeft gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten, kan dat verstrekende gevolgen hebben. De Omgevingsdienst kan dan handhavend optreden en in het kader van bijvoorbeeld een genomen bestuursbesluit kunnen belanghebbenden bezwaar aantekenen. Een gevolg hiervan kan zijn dat de rechter besluit tot het stilleggen van een reeds gestart project of tot het vernietigen van een onderliggend besluit. Ook kan het leiden tot een bestuurlijke herstelverplichting en/of een boete.

Om bij ruimtelijke ingrepen meer rekening te houden met flora en fauna kan een gemeente compenserende of mitigerende maatregelen treffen. In sommige gevallen is dit zelfs verplicht. Op 'www.vleermuizenindestad.nl' is een overzicht te vinden van dit soort maatregelen voor vleermuizen.

Aanbeveling 6.8: De gemeente zorgt ervoor dat diegenen die ruimtelijke ingrepen doen of hierbij betrokken zijn, goed op de hoogte zijn van de geldende gedragscode en volgens deze gedragscode werken. Een regelmatige evaluatie en controle in het veld maken hier onderdeel van uit.

Aanbeveling 6.9: De gemeente treft bij ruimtelijke ingrepen zo veel mogelijk compenserende en/of mitigerende maatregelen, waardoor schade aan flora en fauna verder worden beperkt.

7.4.1 Bestemmingsplan en bevordering van het dierenwelzijn

In een bestemmingsplan legt de gemeente vast wat de bestemming van de grond is. Zo geeft het plan bijvoorbeeld aan waar woningen mogen staan, wat groengebied is en welk stuk grond bestemd is voor winkels. De gemeente moet bij het opstellen van een bestemmingsplan alle relevante belangen inventariseren en deze belangen tegen elkaar afwegen. De bescherming van dieren die in het plangebied voorkomen, vormt een belang dat bij de inventarisatie en vervolgens bij de afweging van de belangen aan de orde zal moeten komen. Dit betekent dat het college van B&W in het kader van het opstellen van elk bestemmingsplan onderzoek moet (laten) verrichten naar de aanwezigheid van beschermde soorten en de mate waarin het voorgenomen plan het leefgebied van deze soorten aantast. Is er sprake van beschermde soorten en aantasting van hun leefgebied, dan is het nodig naar alternatieven te zoeken.

In de nieuwe Omgevingswet vervalt het bestemmingsplan als instrument en komen hier nieuwe instrumenten voor terug, te weten de gemeentelijke Omgevingsvisie en het gemeentelijke Omgevingsplan.

Aanbeveling 6.10: Besteed in het bestemmingsplan aandacht aan soortenbescherming.

7.4.2 Kappen, snoeien en maaien

Inheemse vogels en hun nesten en eieren zijn beschermd op grond van de Wet natuurbescherming. Dit betekent dat het ten allen tijden verboden is om bomen en struiken te kappen of snoeien als hierin een nest in gebruik is (nestelen, broeden, jongen aanwezig), of dat er – eerder bij uitzondering – hoe dan ook een jaarrond beschermd nest -in de betekenis van ‘vaste rust-, broed- of verblijfplaats’- aanwezig is (zie: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/04/Lijst-jaarrond-beschermde-vogelnesten.pdf>). Het is dan ook van belang dat voorafgaand aan werkzaamheden wordt onderzocht of er broedende/nestelende vogels of eventueel jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn.

In de praktijk blijkt echter dat het niet altijd even makkelijk is om de nesten tijdig op te sporen en dat invloeden van kap- en snoei-activiteiten niet beperkt blijven tot de betreffende boom of struik zelf. In aanvulling op de inventarisatie pleit de Dierenbescherming daarom voor een algeheel kap- en snoeiverbod in de periode van *tenminste* 15 maart tot en met 15 juli. Dit is de periode waarin de meeste vogels broeden. De Wet natuurbescherming kent verder dus nadrukkelijk niet een ‘vast broedseizoen’.

Aanbeveling 6.11: Inventariseer altijd voorafgaand aan kap- en snoeiwerkzaamheden of er broedende vogels of jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn.

Aanbeveling 6.12: Neem in het eigen groenbeleid op dat er geen snoei- en kapactiviteiten plaatsvinden van tenminste 15 maart tot en met 15 juli.

7.4.3 Verkeersmaatregelen om dieren te beschermen

Gemeenten kunnen als wegbeheerder maatregelen nemen voor de regulering van het verkeer. Dit is geregeld in de Wegenverkeerswet 1994 (WVW). Bij verkeersbesluiten is het noodzakelijk aan te geven welke doelstellingen het besluit beoogt. De WVW geeft een opsomming van de belangen die door het nemen van maatregelen op grond van deze wet kunnen worden nagestreefd. Naast de bescherming van verkeersbelangen (bijvoorbeeld het verzekeren van de veiligheid op de weg en het beschermen van gebruikers en passagiers), kunnen verkeersbesluiten ook leiden tot het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte overlast, hinder of schade. Bovendien kan een verkeersbesluit dienen ter voorkoming of beperking van door het verkeer veroorzaakte aantasting van het karakter of de functie van objecten of gebieden.

Maatregelen ter bescherming van dieren

Met het oog op de bescherming van in het wild levende dieren kunnen gemeenten verkeersbesluiten nemen voor de wegen die zij beheren. De gemeente kan bijvoorbeeld wegen afsluiten in verband met de paddentrek, hekwerken of tunnels plaatsen of de maximumsnelheid beperken om overstekende dieren te beschermen. Door middel van tunnels en bruggen (ecoducten) kan de gemeente versnipperde natuur

weer 'ontsnipperen' zodat dieren zich kunnen verspreiden en naar andere gebieden kunnen trekken. In goten en bij putten is het mogelijk om maatregelen te treffen om te voorkomen dat kikkers en padden vast komen te zitten of juist in straatkolken wegspoelen.

Aanbeveling 6.13: Neem verkeersmaatregelen op wegen en in goten in eigen beheer met het oog op het beschermen van dieren in het wild.

7.4.4 Baggeren

Een gemeente mag niet zomaar starten met baggerwerkzaamheden, maar is verplicht eerst een gedegen onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van beschermde diersoorten om na te gaan of het nodig is een ontheffing aan te vragen. Bij de voorbereiding van het baggerwerk is het dus noodzakelijk rekening te houden met de aanwezige dieren en planten. Samenwerking met een ecooloog kan helpen om kwetsbare punten te inventariseren. Vervolgens moet de gemeente een plan maken dat beschrijft wanneer en hoe het best gebaggerd kan worden afhankelijk van een inventarisatie van de aanwezige fauna.

Een ontheffing is niet nodig wanneer het gaat om regulier beheer, gebruik en onderhoud in een gebied waarin uitsluitend algemene soorten voorkomen. Wanneer er wel andere dan uitsluitend algemene soorten voorkomen, dan is ook geen ontheffing nodig wanneer de gemeente werkt volgens een door het ministerie (RVO) goedgekeurde gedragscode.

Uitvoering baggerwerkzaamheden in september of oktober

Uitvoering van baggerwerkzaamheden kan het beste plaatsvinden in september of oktober, omdat dit een periode is tussen de voortplanting en winterrust van vissen en amfibieën in. Het is belangrijk om gefaseerd en gericht te baggeren, zodat dieren kunnen wennen en rustig naar een andere plek kunnen gaan. Ook is het belangrijk er rekening mee te houden dat dieren ontsnappingsmogelijkheden moeten hebben. Vissen kunnen eventueel worden teruggezet of verplaatst. Daarbij is het van belang rekening te houden met de weersomstandigheden die onder meer van invloed zijn op de temperatuur van het water. Als deze te hoog of te laag is, is extra voorzorg noodzakelijk. Bij een te lage temperatuur raken vissen en amfibieën inactief waardoor zij niet meer kunnen vluchten. Een te hoge temperatuur kan leiden tot zuurstofloosheid van het water.

Aanbeveling 6.14: Verplicht de baggeraar contractueel om preventieve maatregelen te nemen die leed ten aanzien van vissen en andere dieren in de sloot voorkomen, bij het geven van een opdracht tot het droogleggen of uitbaggeren van een sloot.

7.4.5 Beschermen van flora en fauna in openbaar groen

Een gemeente kan als beheerder van parken, plantsoenen en overig openbaar groen allerlei maatregelen nemen ter bescherming van de dieren die in deze gebieden leven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan praktische zaken, zoals de keuze om bij het bestrijden van onkruid middelen te gebruiken die niet schadelijk zijn voor dieren in plaats van schadelijke chemische middelen. Andere maatregelen zijn uittreedplaatsen bij grachten voor bijvoorbeeld en het creëren van aflopende oevers in plaats van een hoge beschoeiing. Amfibieën en watervogels komen dan gemakkelijker het water in en uit. Bloeiende

oevers en wegbermen vormen een thuis voor veel soorten insecten en dat trekt weer allerlei vogels aan. Daarnaast kan een gemeente de aanwezigheid bevorderen van insecten- en slakketende dieren, zoals egels. Met dergelijke maatregelen, die flora en fauna in standhouden, stemt een gemeente het beheer van het gemeentelijk groen af op natuurontwikkeling en op de bescherming van de dieren en hun leefgebieden.

Bijdragen aan ecologische structuur

Het beheer van openbaar groen kan ook bijdragen aan de vorming van een ecologische infrastructuur tussen terreinen die uit natuuroogpunt waardevol zijn. Verbindingszones zijn onmisbaar voor de natuur in het stedelijke gebied. Dieren kunnen zich daarlangs verplaatsen naar andere gebieden. Het kunnen wisselen van gebied is niet alleen van belang voor het overleven van individuele dieren, maar ook voor de instandhouding van de populatie. Voorbeelden van ecologische infrastructuur zijn lintvormige beplantingen, niet gemaaide oeverkanten voor kleine dieren, viaducten en tunnels voor dieren bij drukke verkeerswegen. Ook het laten groeien van bloemen in de berm is van belang, omdat deze voor insecten een verbinding kunnen vormen tussen natuurgebieden.

Integrale visie openbaar groen vastleggen in plan

De gemeente dient haar integrale visie voor de langere termijn voor het openbaar groen vast te leggen in een plan, zoals een natuurontwikkelingsplan of een groenstructuurplan. Een belangrijk onderdeel van zo'n plan is een inventarisatie van de verschillende in de gemeente levende dieren en hun leefgebieden. Op basis van deze inventarisatie is het mogelijk de natuurwaarde van de verschillende gebieden in de gemeente vast te stellen en doelstellingen te formuleren. Bovendien zal het plan maatregelen en voorstellen moeten bevatten om deze doelstellingen te realiseren. Aandacht voor het ecologisch ontwerpen van nieuwbouwwijken is hier een voorbeeld van. Maar ook het aanpassen van groenbeheer en groeninrichting, zodat natuurlijke processen een kans krijgen en bestaande groenvoorzieningen natuurlijker worden, draagt bij aan het behalen van de doelstellingen.

Aanbeveling 6.15: Gebruik geen gif ter bestrijding van ongewenste kruidengroei en geef prioriteit aan natuurontwikkeling door bijvoorbeeld de aanleg van bloemrijke bermen, plaatsing van nestkasten of het creëren van ecologische infrastructuur.

Aanbeveling 6.16: Leg een integrale visie op openbaar groen voor de langere termijn vast in bijvoorbeeld een natuurontwikkelingsplan of groenstructuurplan.

7.4.6 Natuurinclusief bouwen

Een omvangrijke en kwalitatief goede groenvoorziening binnen de gemeente draagt bij aan een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Het is daarom van belang dat de gemeente investeert in uitbreiding en/of verbetering van groen binnen haar grenzen. Stedelijk groen, zoals natuurinclusieve bebouwing, draagt hieraan bij.

De gemeente dient integraal om te gaan met natuurinclusief bouwen, door bij haar eigen bouwprojecten rekening te houden met aspecten zoals begroeiing op muren en daken, natuurlijk ingerichte tuinen met insectvriendelijke vegetatie en nest, slaap, en foerageerplekken voor vogels en zoogdieren. Meer informatie over natuur inclusief bouwen is te vinden op www.bouwnatuurinclusief.nl.

Daarnaast kan de gemeente haar bewoners ondersteunen in – en aansporen tot – het vergroenen van hun eigen woonomgeving door bijvoorbeeld voorlichting over en het subsidiëren van vergroenende dier- en insectvriendelijke maatregelen.

Ook zijn er landelijke projecten waaraan gemeenten actief kunnen deelnemen. Een voorbeeld hiervan is het NK tegelwippen. Bewoners van deelnemende gemeenten kunnen zich aanmelden voor het laten uitwippen van een tegel en krijgen hiervoor een insectvriendelijke plant terug (www.nk-tegelwippen.nl).

Aanbeveling 6.17: Pas de ambities voor natuurinclusief bouwen integraal toe in de eigen bouwprojecten.

Aanbeveling 6.18: Stimuleer en ondersteun bewoners bij het nemen van natuur-, insect- en diervriendelijke maatregelen rondom hun woning door voorlichting, subsidieverstrekking en actieve deelname aan (landelijke)projecten.

BIJLAGE I: OVERZICHT VAN ALLE AANBEVELINGEN

Kernaanbevelingen

Aanbeveling 1.1: Stel diervriendelijk beleid op en legt dit vast in een nota Dierenwelzijn.

Aanbeveling 1.2: Benoem een wethouder dierenwelzijn, die verantwoordelijk is voor dierenbeleid en dierenwelzijn waarborgt.

Aanbeveling 1.3: Zorg voor voldoende ambtelijke capaciteit om de ambities op het gebied van dierenwelzijn te borgen.

Dieren in nood

Aanbeveling 2.1: Maak goede afspraken met dierenopvangcentra en ambulancediensten over de opvang van dieren en verstrek een kostendekkende vergoeding. Gebruik hiervoor bij voorkeur het dienstverleningsoverzicht van de Dierenbescherming.

Aanbeveling 2.2: Faciliteer het maken van afspraken tussen hulpdiensten en dierenopvangcentra over de opvang van huisdieren in geval van een (gedwongen) opname, arrestatie of huiselijk geweld.

Aanbeveling 2.3: Zorg voor financiële ondersteuning voor opvang en vervoer van in het wild levende dieren.

Aanbeveling 2.4: Start een publiekscampagne zodat inwoners weten wat ze moeten doen als ze wilde dieren in nood aantreffen.

Aanbeveling 2.5: Sluit een contract af met opvangcentra en ambulances voor de dierenhulp binnen de gemeente.

Aanbeveling 2.6: Verleen waar nodig een ontheffing aan de dierenambulance voor het medegebruik van bus- en trambanen en die voorziet in de benodigde parkeervergunningen.

Aanbeveling 2.7: Neem in het rampen(bestrijdings)plan een passage op over de hulp aan dieren.

Aanbeveling 2.8: Maak afspraken met de veiligheidsregio en het crisisteam over dierennoodhulp.

Aanbeveling 2.9: Maak bij het opstellen van beleid rond dierennoodhulp gebruik van het dienstverleningsoverzicht van de Dierenbescherming.

Gezelschapsdieren

Aanbeveling 3.1: Zorg voor voorlichting over het houden van huisdieren om dierenleed te voorkomen.

Aanbeveling 3.2: Geef op de gemeentelijke website voorlichting over regelgeving over en het diervriendelijk houden van hobbydieren.

Aanbeveling 3.3: Zorg dat hobbydierhouders een schuilgelegenheid/-stal kunnen bouwen.

Aanbeveling 3.4: De gemeente informeert en faciliteert sociale hulpverleners om te signaleren en te acteren bij verminderd dierenwelzijn.

Aanbeveling 3.5: Zorg dat mensen met een laag inkomen goed voor hun huisdier kunnen zorgen. Stel vergoedingen voor medische kosten beschikbaar in het kader van het minimabeleid of de Bijzondere bijstand.

Aanbeveling 3.6: Ondersteun het project Dierenbuddy door een financiële bijdrage en promotie binnen het sociale domein.

Aanbeveling 3.7: Neem actief deel aan 'chip je kat'-acties met financiering, publiekscommunicatie en afstemming met betrokken partijen.

Aanbeveling 3.8: Zorg voor een goede registratie van meldingen met betrekking tot overlast, verwaarlozing en mishandeling van dieren.

Aanbeveling 3.9: Stel hondenbeleid op waarin het welzijn van de hond centraal staat. Heb daarbij onder andere aandacht voor voorzieningen voor honden.

Aanbeveling 3.10: Indien hondenbelasting wordt geïnd, gebruik deze dan om de openbare voorzieningen voor honden te verbeteren.

Aanbeveling 3.11: Registreer bijtincidenten en stel een protocol op dat wordt ingezet en gecommuniceerd in geval van een bijtincident.

Aanbeveling 3.12: Zet in op het voorkomen van bijtincidenten door voorlichting over het houden van honden en het stimuleren van het volgen van hondencursussen en -trainingen samen met gespecialiseerde partijen.

Aanbeveling 3.13: Gebruik de mogelijkheden binnen de Wet aanpak woonoverlast om op basis van stank- en geluidsoverlast in te grijpen als het welzijn van huisdieren in gevaar is.

Dieren ter vermaak

Aanbeveling 4.1: Hanteer een voorkeursbeleid voor evenementen zonder dieren.

Aanbeveling 4.2: Hanteer een voorkeursbeleid voor circussen zonder dieren.

Aanbeveling 4.3: Sta alleen kerststallen zonder levende dieren toe. Indien het gebruik van dieren toch wordt toegestaan, dan alleen onder strenge voorwaarden voor huisvesting en verzorging.

Aanbeveling 4.4: Maak de organisatie van evenementen met dieren, zoals levende kerststallen, struisvogelraces, roofvogelshows en paardenmarkten lastiger door via de APV aanvullende voorwaarden te stellen.

Aanbeveling 4.5: Gebruik bij het afgeven van een vergunning voor een paardenmarkt het door de Raad van Dierenaangelegenheden aangescherpte protocol voor paardenmarkten.

Aanbeveling 4.6: Stel een informatief en educatief programma als voorwaarde bij financiële steun aan een dierentuin.

Aanbeveling 4.7: Sta het oprichten en beheren van een kinder- of stadsboerderij of hertenkamp slechts onder bepaalde voorwaarden toe, waaronder het uitsluitende gebruik van bekende hobbydieren. Zie erop toe dat het welzijn, de gezondheid en lichamelijke integriteit van de dieren zijn gewaarborgd.

Aanbeveling 4.8: Maak bij voorkeur gebruik van de intentieverklaring voor dierenwelzijn op kinderboerderijen als basis voor de eigen afspraken met partijen.

Landbouwdieren

Aanbeveling 5.1: Draag actief bij aan de transitie richting een toekomstbestendige veehouderij en sluit daarbij aan bij het beleid van EU, Rijk en provincies.

Aanbeveling 5.2: Leg ambities met betrekking tot verduurzamen van de veehouderij binnen gemeentegrenzen vast in beleid.

Aanbeveling 5.3: Pak vraagstukken in de veehouderij – op het gebied van milieu, dierenwelzijn, volksgezondheid en de sociaaleconomische positie van de boer – zoveel als mogelijk integraal aan.

Aanbeveling 5.4: Begeleid veehouders die willen stoppen en faciliteer hen hierbij.

Aanbeveling 5.5: Ondersteun veehouders die blijven bij de omschakeling naar een duurzamere en diervriendelijkere manier van veehouderij bedrijven.

Aanbeveling 5.6: Zet waar mogelijk in op het vergroten van de afzet van duurzaam en diervriendelijk geproduceerde producten.

Aanbeveling 5.7: Hanteer vanuit een voorbeeldfunctie een inkoopbeleid dat uitsluitend gericht is op duurzaam en diervriendelijk geproduceerde producten.

In het wild levende dieren

Aanbeveling 6.1: Sta jacht op gemeentegronnen niet toe.

Aanbeveling 6.2: Voorzie inwoners van informatie over dieren in hun omgeving.

Aanbeveling 6.3: Neem waar mogelijk als alternatief voor het doden van dieren, diervriendelijke maatregelen ten behoeve van het voorkomen van schade en verkeersongevallen binnen de gemeente.

Aanbeveling 6.4: Geef informatie aan burgers over diervriendelijke manieren van het beperken van schade en leg daarbij de nadruk op diervriendelijke en preventieve maatregelen.

Aanbeveling 6.5: Bied financiële ondersteuning aan de TNR-methode om te zorgen dat verwilderde kattenpopulaties niet verder uitbreiden.

Aanbeveling 6.6: Verpacht geen (vis)water aan hengelsportverenigingen.

Aanbeveling 6.7: Organiseer samen met natuur- en dierenbeschermingsorganisaties voorlichting over de leefwijze en gedrag van vissen.

Aanbeveling 6.8: De gemeente zorgt ervoor dat diegenen die ruimtelijke ingrepen doen of hierbij betrokken zijn, goed op de hoogte zijn van de geldende gedragscode en volgens deze gedragscode werken. Een regelmatige evaluatie en controle in het veld maken hier onderdeel van uit.

Aanbeveling 6.9: De gemeente treft bij ruimtelijke ingrepen zo veel mogelijk compenserende en/of mitigerende maatregelen, waardoor schade aan flora en fauna verder worden beperkt.

Aanbeveling 6.10: Besteed in het bestemmingsplan aandacht aan dierenwelzijn en soortenbescherming.

Aanbeveling 6.11: Inventariseer altijd voorafgaand aan kap- en snoeiwerkzaamheden of er broedende vogels of jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn.

Aanbeveling 6.12: Neem in het eigen groenbeleid op dat er geen snoei- en kapactiviteiten plaatsvinden van 15 maart tot en met 15 juli.

Aanbeveling 6.13: Neem verkeersmaatregelen op wegen en in goten in eigen beheer met het oog op het beschermen van dieren in het wild.

Aanbeveling 6.14: Verplicht de baggeraar contractueel om preventieve maatregelen te nemen die leed ten aanzien van vissen en andere dieren in de sloot voorkomen, bij het geven van een opdracht tot het droogleggen of uitbaggeren van een sloot.

Aanbeveling 6.15: Gebruik geen gif ter bestrijding van ongewenste kruidengroei en geef prioriteit aan natuurontwikkeling door bijvoorbeeld de aanleg van bloemrijke bermen, plaatsing van nestkasten of het creëren van ecologische infrastructuur.

Aanbeveling 6.16: Leg een integrale visie op openbaar groen voor de langere termijn vast in bijvoorbeeld een natuurontwikkelingsplan of groenstructuurplan.

Aanbeveling 6.17: Pas de ambities voor natuurinclusief bouwen integraal toe in de eigen bouwprojecten

Aanbeveling 6.18: Stimuleer en ondersteun bewoners bij het nemen van natuur-, insect- en diervriendelijke maatregelen rondom hun woning door voorlichting, subsidieverstrekking en actieve deelname aan (landelijke)projecten.